

ONDERZOEK DOOR
HEMBYSE ARCHEOLOGIE :
Deinze, Kortrijkstraat 45-47

Voorliggend document is een:

Historisch/archeologisch onderzoek	☐
Verslag van resultaten	☒
Aanvraag toelating vooronderzoek	☐
Aanvraag onderzoek i.k.v. wetenschappelijke vraagstelling	☐
Programma van Maatregelen	☐
Archeologierapport	☐
Eindrapport	☐
Privacyfiche (enkel AOE)	☐
Ander:	☐

MAATREGELEN :

omschreven in het PVM

INHOUDSOPGAVE

1	Administratieve gegevens.....	4
1.1	Situering van het onderzoeksgebied.....	4
1.2	Projectcodes of ID nummers.....	6
1.3	Betrokken actoren.....	7
1.4	Bewaring van de data	8
2	Staat van het onderzoeksgebied	9
2.1	Afbakening	9
2.2	Geplande toestand.....	10
2.2.1	Originele gewestplan	10
2.2.2	RUP/PRUP/BPA ?	11
2.2.3	Beschrijving geplande werken.....	12
2.2.3.1	Algemene beschrijving.....	12
2.2.3.2	Impact van de geplande werken	13
2.3	Bestaande toestand.....	14
2.3.1	Gekarteerd landgebruik (2019)	14
2.3.2	Gekarteerde bodembedekking (2018).....	15
2.3.3	Plaatsbezoek	16
2.4	Het archeologietraject.....	21
2.4.1	Beslissingsboom	21
2.4.2	Onderzoeksopdracht.....	22
3	Landschappelijke ligging.....	24
3.1	Algemeen.....	24
3.2	Traditionele landschappenkaart.....	24
3.3	Hydrologie	25
3.4	Topografie	27
3.4.1	DHMV	27
3.4.2	Hoogteprofiel	30
3.4.3	Hillshade	31
3.5	Erosiegevoeligheid	32
3.5.1	Potentiële erosiegevoeligheid per perceel.....	32
3.5.2	Afgeleide erosiegevoeligheidskaart.....	33
4	Aardkundige situering	34
4.1	Vraagstelling	34
4.2	Geologie en sedimentologie van het onderzoeksgebied	34
4.2.1	Fysische systeemeenheden	34
4.2.2	Geologisch 3D-model.....	35
4.2.3	Sedimenten uit het Tertiair	36
4.2.4	Sedimenten uit het Quartair	38

4.3	Bodemkundige situering	41
4.3.1	Bodemkaart van België	41
4.3.2	WRB Soil Units.....	43
4.4	Controle van de data.....	44
4.4.1	Oriënterend en beschrijvend bodemonderzoek	44
4.4.2	Referentieprofielen (DOV)	44
4.4.3	Gekende boringen in de DOV	45
4.4.4	Controleboringen	46
5	Historische en archeologische data.....	47
5.1	Archeologische data	47
5.2	Historische data	50
5.3	Kaarten en luchtfoto's	52
5.3.1	Kaart van Sanderus (1641)	52
5.3.2	Kaart van Villaret (1748).....	53
5.3.3	Atlas van Ferraris (1777)	54
5.3.4	Topografisch plan (1786)	54
5.3.5	Vandermaelen kaarten (1846-1854).....	56
5.3.6	Atlas der Buurtwegen (1840)	57
5.3.7	Kaart van Popp (1853)	58
5.3.8	Topografische kaart NGI, 1873	60
5.3.9	Atlas der Waterlopen, 1877	61
5.3.10	Atlas der Waterlopen, 1955	61
5.3.11	Orthofoto uit 1969-1979.....	66
5.3.12	Orthofoto uit 2003	68
6	Dataset en waardering	70
6.1	Bestaande data.....	70
6.2	Ontbrekende data	71
6.3	Waardering	73
7	Literatuuroverzicht	75
7.1	Naslagwerken	75
7.2	Online bronnen	77
8	Lijst van figuren	78

1 Administratieve gegevens

1.1 Situering van het onderzoeksgebied

Gewest	Vlaams Gewest		
Gemeente	Deinze		
Deelgemeente			
Straat en straatnummer	Kortrijkstraat 45-47		
Lambert 72-coördinaten	NW	X:90967,79xY:185666,374	
	ZO	X:91015,807xY:185645,419m	
Perceelsoppervlakte	1341,738m ²	0,13 ha	
Oppervlakte bodemingreep	660m ²	0,06ha	

HEMBYSE

- 2023 | 79
- Aanmaakdatum van plan nr. 001 5/09/2023
- Onderwerp: topografische situering

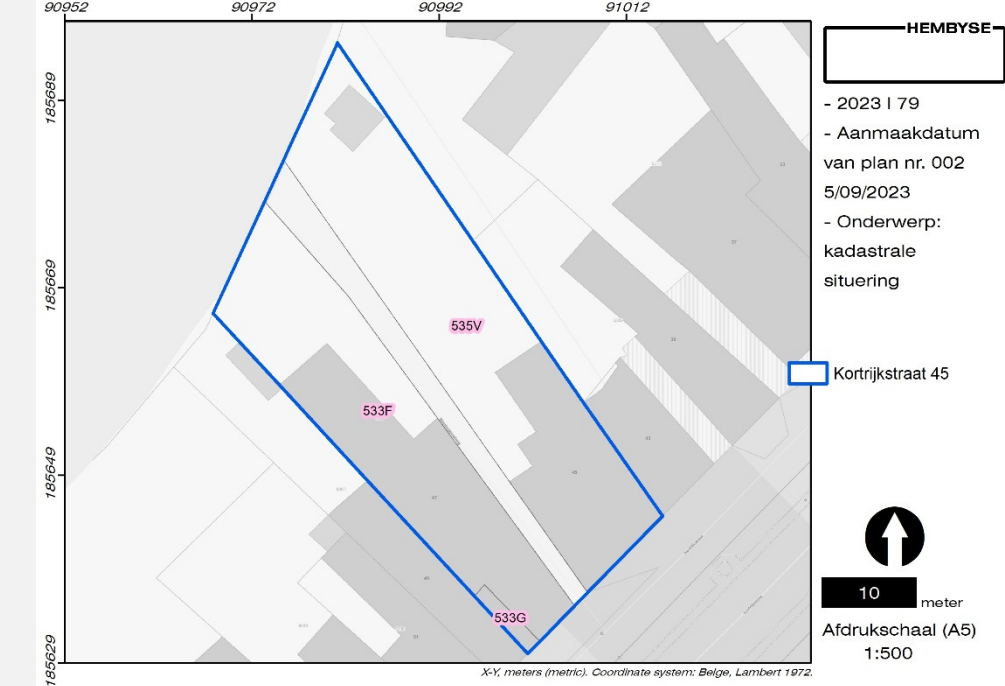
Kortrijkstraat 45

230 meter

Afdruckschaal (A5)
1:7.500

X-Y, meters (metric). Coordinate system: Belge, Lambert 1972.

Kadastrale situering	Afdeling	DEINZE 1 AFD
	Sectie	B
	Percelen	533f; 533g; 535v

	
Datum van toekenning van de onderzoeksopdracht aan Hembyse bv	21 augustus 2023
Situering van de opdracht binnen het archeologietraject	Archeologienota
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.
Opgemaakt volgens :	De Code van Goede Praktijk (hierna: CGP) voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en voor het gebruik van metaaldetectoren, werd op 11 december 2015 door de bevoegde minister vastgesteld. Sinds 1 april 2016 vervangt de Code van Goede Praktijk definitief de archeologische Minimumnormen. Sinds 1 april 2019 geldt versie 4.0 van de Code.
Duur van de opdracht	5 werkdagen
Kostprijs van de opdracht (enkel zichtbaar in privacyfiche)	

1.2 Projectcodes of ID nummers

	Projectcode	ID nummer
Bureaustudie (ifv verkaveling)		
Bureaustudie (ifv sloop)		
Bureaustudie (ifv stedenbouw)	2023 I 79	
Landschappelijk bodemonderzoek		
Verkennde boringen		
Waarderende boringen		
Prospectie met ingreep in de bodem		
Opgraving		
Interne projectsigle Hembyse BV	DEI-K45	

1.3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse BV (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
Veldwerkleider	Bart De Smaele	
Assistent-archeoloog/archeologen		
Aardkundige, assistent-aardkundige	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
Conservator		
Natuurwetenschapper		
Geofysicus		
Materiaaldeskundige		
Fysisch-antropoloog		
Andere (regio)specialisten		
Initiatiefnemer en zakelijkrechthouder (enkel zichtbaar in de privacyfiche)		
	Privaatrechtelijk	☒
	Publiekrechtelijk	☐
Omgevingsvergunning(en):	Verkaveling van gronden (verkaveling)	☐
	Verkaveling van gronden (sloop)	☐
	Stedenbouwkundige handelingen (slopen)	☒
	Stedenbouwkundige handelingen (bouwen)	☒
Bevoegde overheid	Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed: Werkgebied WA1	☒
	Onroerenderfgoedgemeente:	☐
	IOED: Leie-Schelde	☒

1.4 Bewaring van de data

Plaats en jaar van uitgave	Gentbrugge, 2023
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	311
Bibliografische referentie	De Smaele B. & Pieters H., 2023. <i>Archeologienota naar aanleiding van de bouw van meergezinswoningen aan de Kortrijkstraat 45-47 te Deinze</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 311, Gentbrugge.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse BV Vogelhoekstraat 25A 9050 Gentbrugge
Bewaring archeologisch ensemble	Hembyse BV Vogelhoekstraat 25A 9050 Gentbrugge
Gebruiker van het archeologisch ensemble	Hembyse BV Vogelhoekstraat 25A 9050 Gentbrugge
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	Provinciaal Erfgoedcentrum Ename

2 Staat van het onderzoeksgebied

2.1 Afbakening

Na het toekennen van de uitvoering van de onderzoeksopdracht aan Hembyse Archeologie is de eerste stap het bepalen van de exacte afbakening waarbinnen het desbetreffende onderzoek dient te worden uitgevoerd. De cartografische weergave daarvan kan worden teruggevonden in de administratieve fiche. De werkelijke staat (niet alleen stoffelijk, maar ook wat betreft eigendom, pachtovereenkomsten, uitvoeringstermijnen, financiële implicaties, enz.) van het onderzoeksgebied is immers één van de parameters op basis waarvan het correcte archeologietraject wordt bepaald (zie verder).

Het onderzoeksgebied is een (op kaart) afgebakend geheel, waarbij de afbakening op basis van een aantal parameters gebeurd is. Het onderzoek spitst zich toe op alle data binnen dit afgebakende geheel, maar in functie van de specifieke data-assessment (bijvoorbeeld landschappelijke of historische data) worden ook gegevens buiten dit geheel in rekening gebracht.

Het onderzoeksgebied is middels een polygoon (shapefile: *.shp-bestandsformaat, opgemaakt het GIS-platform ArcGIS), afgebakend op basis van de kadastrale kaart en/of het GRB, tenzij anders beschreven.

9

Terminologie: het is belangrijk om te weten dat:

- het “onderzoeksgebied” is het specifieke geheel binnen deze afbakening.
- de “onderzoekszone” is het ruimere regionale kader waarbinnen data ingezameld wordt, dit kader varieert van onderzoeksgebied tot onderzoeksgebied.
- het “projectgebied” is het deel van het “onderzoeksgebied” waarbinnen de initiatiefnemer de geplande werken wil laten plaatsvinden.

Deze terminologie wordt niet gespecificeerd in de CGP en is dus niet bindend.

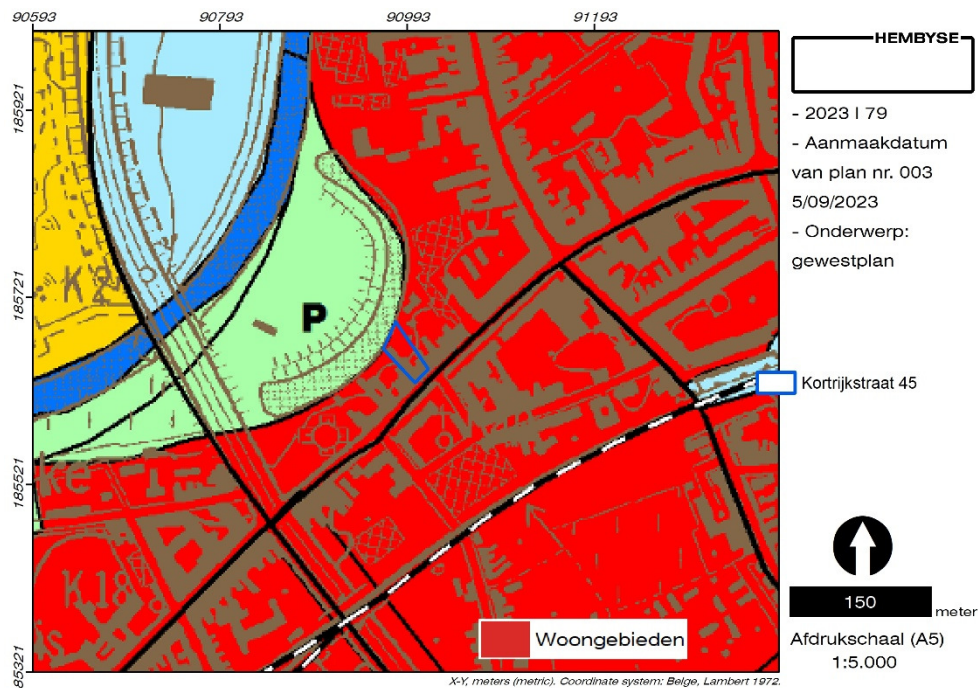
2.2 Geplande toestand

Binnen dit afgebakende onderzoeksgebied wordt een nieuwe ontwikkeling gepland, die gebonden is aan een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden of voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen. De mogelijkheden tot ontwikkeling van een welbepaald gebied zijn beperkt door de ruimtelijke verordenende plannen, die vanaf de jaren 1960 van de 20^e eeuw opgemaakt zijn om de ongebreidelde aanwas van gebouwen en de inname van de open ruimte te structureren.

In 1962 werd via de "Wet op de Stedebouw" beslist tot de opmaak van een nationaal plan, streekplannen en gewestplannen. De gewestplannen zouden waar nodig aangepast en verder gedetailleerd kunnen worden door algemene plannen van aanleg (APA) en bijzondere plannen van aanleg (BPA). Er werden 48 afzonderlijke plangewesten aangewezen en hoewel meestal wordt gesproken over "het gewestplan", bestaat het in realiteit dus uit verschillende deelplannen, die elk afzonderlijk werden goedgekeurd tussen 1976 en 1980.

2.2.1 Originele gewestplan

Het onderzoeksgebied waarvoor een archeologienota dient te worden opgemaakt bevindt zich in het Vlaamse Gewest, Stad Deinze, ter hoogte van de Kortrijkstraat 45-47. Dit gebied bevindt zich volgens het originele gewestplan Oudenaarde volledig binnen woongebied. Dit heeft zijn invloed op het archeologietraject (cf. infra).

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het originele gewestplan.

Het gewestplan is een verouderd planningsinstrument dat van kracht is op die plekken waar het niet vervangen werd door een nieuwer plan. De meest recente gewestplannen dateren van het jaar 2000. Hierna zijn de bestemmingen van het gewestplan op vele plaatsen gewijzigd door de opmaak van ruimtelijke en provinciale uitvoeringsplannen en bijzondere plannen van aanleg.

2.2.2 RUP/PRUP/BPA ?

Het digitaal beschikbare gewestplan is echter enkel geschikt voor een gebruik op middenschalig niveau. In het verleden werden bestemmingsplannen aangemaakt om het oude gewestplan te verfijnen. Het onderzoeksgebied bevindt zich echter niet binnen een GRUP of PRUP. Bijgevolg blijft de oorspronkelijke bestemming van toepassing.

2.2.3

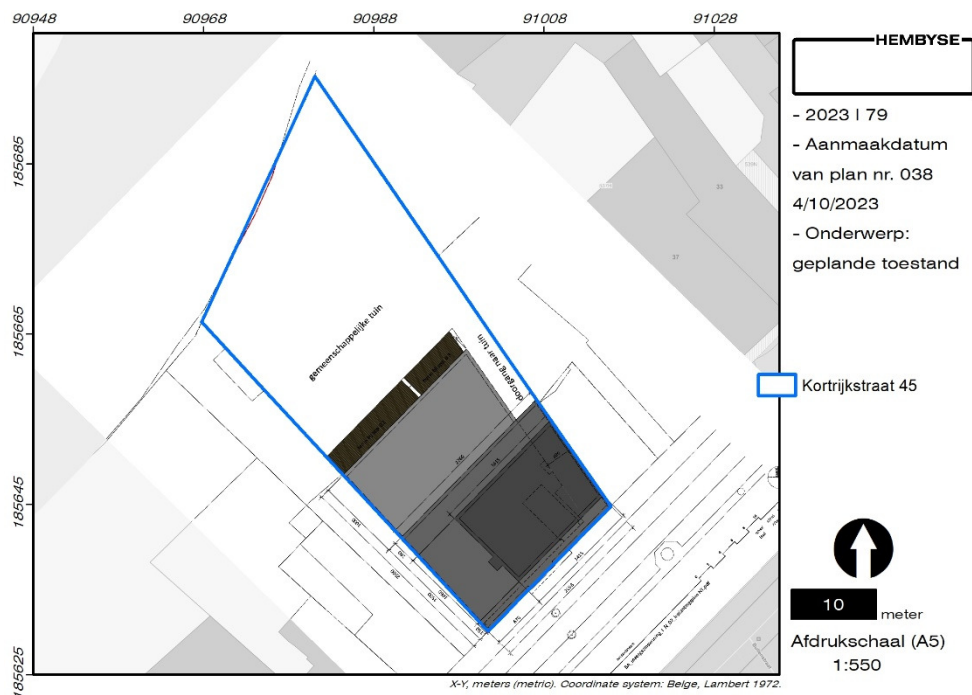
Beschrijving geplande werken

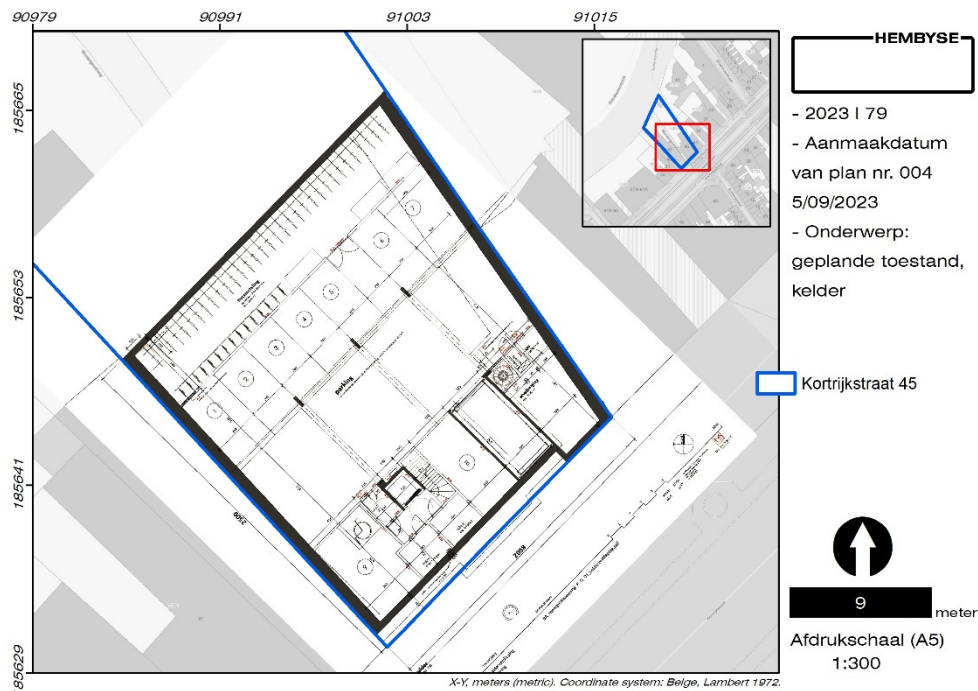
2.2.3.1

Algemene beschrijving

Binnen het kader van de ruimtelijke bestemming van het onderzoeksgebied wenst de initiatiefnemer nieuwe meergezinswoningen op te richten. De geplande werkzaamheden behelzen aldus:

- o sloop van de bestaande bebouwing;
- o nieuwbouw van meergezinswoningen met ondergrondse parkeermogelijkheid;
- o het plaatsen van regenwaterputten;
- o het plaatsen van een septiek;
- o een herindeling van de tuin;
- o aanleg van nieuwe rioleringen en nutsvoorzieningen.

Figuur 2. Inplantingsplan van de geplande toestand.

Voor meer gedetailleerde plannen en snedes (indien van toepassing) wordt verwezen naar de bijlagen van deze archeologienota.

Deze geplande werken maken de opmaak van een archeologienota, die deel uitmaakt van de omgevingsvergunning, noodzakelijk.

2.2.3.2 Impact van de geplande werken

De impact van de geplande werkzaamheden is eerder gering, aangezien er sprake is van reeds zware verstoringen van de bodem door de bestaande kelders en funderingen. Op het achterplan (tuin) worden de bestaande gebouwen gesloopt, maar worden verder geen bodemingrepen gepland.

De nieuwe bodemingreep ten opzichte van de bestaande is dus minimaal.

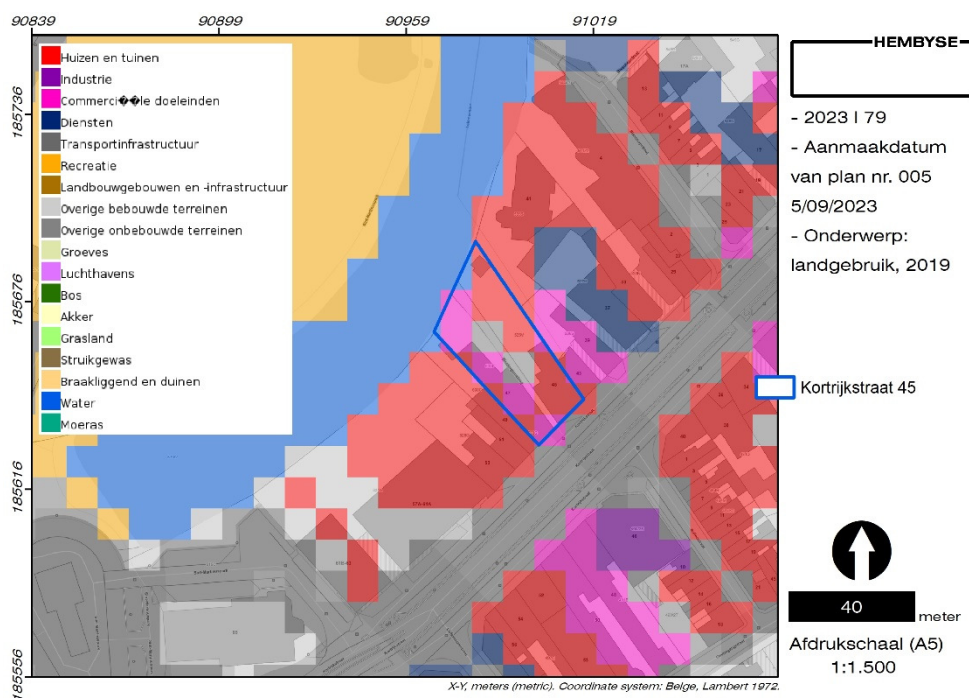
2.3 Bestaande toestand

De gekarteerde bestaande toestand van het onderzoeksgebied is niet alleen een vereist onderdeel van de archeologienota, maar is ook het uitgangspunt voor het bepalen van het correcte archeologietraject. De stoffelijke eigenschappen van het onderzoeksgebied bepalen de meerdere of mindere mate waarin een volledig archeologisch onderzoek mogelijk is. Om de bestaande toestand vast te stellen, dient in eerste instantie kaartmateriaal te worden geraadpleegd, maar indien mogelijk ook het afstappen van het terrein te worden uitgevoerd.

2.3.1 Gekarteerd landgebruik (2019)

De huidige stoffelijke situatie van het onderzoeksgebied dient te worden onderzocht om het archeologietraject correct te bepalen. Met andere woorden: welke impact heeft het huidige (meest recente kartering is 2019) bodemgebruik op het archeologietraject? Op deze bodemgebruikskaart wordt het onderzoeksgebied ingekleurd als een zone met huizen en tuinen in het oosten en een zone voor commerciële doeleinden in het westen. Beide zones worden van elkaar gescheiden middels een zone die gekarteerd wordt als “overige onbebouwde terreinen”.

14

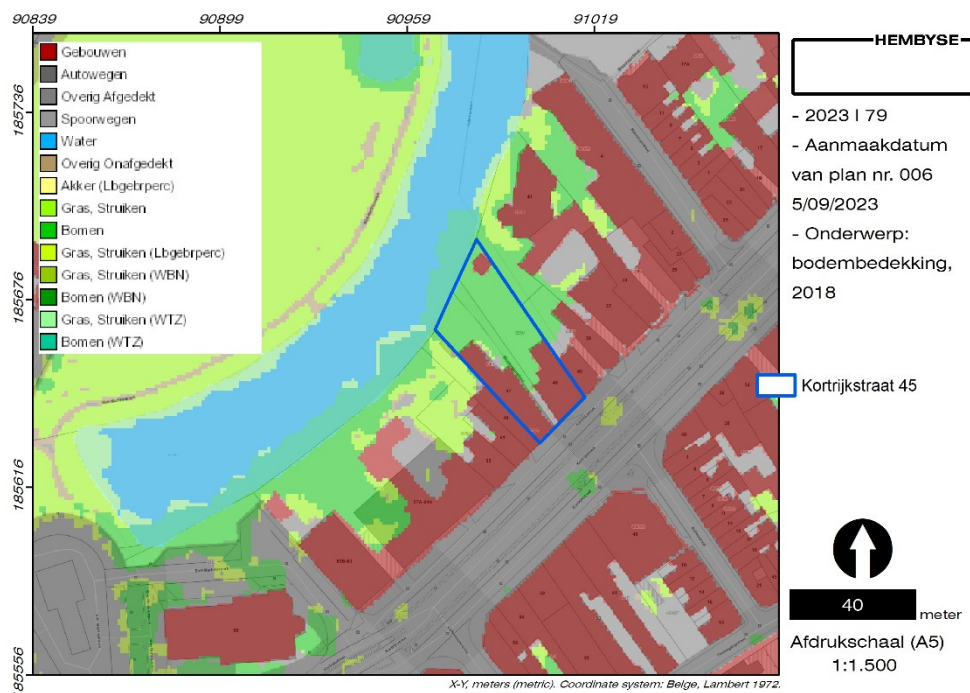
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand/landgebruik van de regio (2019).

De impact op het archeologietraject is dat het onderzoeksgebied heden niet beschikbaar is voor een archeologisch (voor)onderzoek: het terrein is immers volledig bebouwd en verhard. Bijgevolg is een regulier archeologietraject, *indien* zou blijken dat veldwerken noodzakelijk zijn, niet mogelijk.

Op de bodembedekkingskaart voor Vlaanderen wordt het onderzoeksgebied iets nauwkeuriger gekarteerd.

2.3.2 Gekarteerde bodembedekking (2018)

Op de bodembedekkingskaart is de 21^e-eeuwse situatie grafisch weergegeven, weliswaar op een meer gedetailleerde en bijgevolg meer accurate manier. Deze kaart geeft weer op welke manier de bodem (zie §Aardkundige situering) afgedekt is.

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand uit 2018.

Deze kaart toont aan dat het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied wordt ingenomen door gebouwen, die middels een steegje (“overig afgedekt”, cf. infra) van elkaar gescheiden zijn. Het noordelijke deel, langsheen de Leie, wordt gekarteerd als een zone met bomen. Op het oostelijke perceel is sprake van een klein bijgebouwtje (het gaat om een tuinhuisje).

Deze kartering komt overeen met de bestaande situatie.

2.3.3

Plaatsbezoek

Op maandag 4 september 2023 werd een plaatsbezoek (zie bijlage voor alle foto's van het plaatsbezoek) op de site uitgevoerd, met als doel een controle van de gekarteerde structuren binnen het onderzoeksgebied. Het terrein bestaat uit twee handelspanden met woongelegenheden op de bovenste verdiepingen. Beide gebouwen worden van elkaar gescheiden door een steegje.

Figuur 5. Route van het plaatsbezoek ten opzichte van de orthofoto uit 2022. Onder: luchtfoto van de site.

Aan de oostelijke zijde van het onderzoeksgebied is sprake van een medische praktijk met een wacht- en consultatiekamer. Op het gelijkvloers was tevens sprake van een garage aan de oostzijde, en een achterliggende keuken waarvan het achterste gedeelte zich in een L-vormige uitbouw bevindt. Het grootste deel van deze uitbouw wordt in gebruik genomen door een woonruimte met haard. Het hoofdvolume was volledig onderkelderde en telde nog twee bovengrondse verdiepingen. Via de keukendeur kon toegang verkregen worden naar een langgerekte tuin met zicht op de Leie, waarbinnen een deel van de bestaande bomen (coniferen) gerooid maar nog niet opgeruimd was. Tegen de Leie aan bevond zich een klein bijgebouwtje (tuinhuisje).

Figuur 6. Zicht op de tuin in noordwestelijke (boven) en zuidoostelijke (onder) richting (©Hembyse).

De tuin was van het steegje gescheiden door middel van een tuinmuur, waarvan vermoed wordt dat deze teruggaat op de westelijke muur van de

eertijds aanwezige “Usines Torck” (cf. infra): er is duidelijk sprake van een oudere bouwfase dan de bestaande woning aan de straatzijde. Daarenboven waren enkele bouwnaden zichtbaar die wijzen op het dichtmetselen van ramen.

Figuur 7. Zicht op de tuinmuur tussen het steegje en de oostelijk gelegen woning (@Hembyse).

Ten westen van het steegje was sprake van een voormalige krantenwinkel met bovenliggende wooneenheid. Deze laatste kon niet worden bezocht, aangezien deze nog bewoond was. Onder de handelsruimte bevond zich een kleine kelder, die vermoedelijk teruggaat op een oudere bouwfase, voorafgaand aan het verleggen van de rooilijn van de Kortrijkstraat (cf. infra). Ook beide achterliggende gebouwen, parallel aan het steegje, wijzen op een oudere bouwfase, die behouden werd toen het woonhuis langs de straatzijde opnieuw werd opgericht. In deze gebouwen was eertijds begonnen met grootschalige renovatiewerkzaamheden waarbij een deel van de binnenmuren waren uitgebroken en het steenpuin binnen gestockeerd werd. Slechts een kleine ruimte op het gelijkvloers was in gebruik als garage.

Figuur 8. Zicht op de tuin in noordwestelijke (boven) en zuidoostelijke (onder) richting (©Hembyse).

Dit gebouw gaat waarschijnlijk ook terug op de loodsen van de Torck-fabriek.

Het terrein is heden niet beschikbaar voor veldwerken.

2.4 Het archeologietraject

2.4.1 Beslissingsboom

Op basis van voorgaande parameters kan het archeologietraject worden bepaald. Dit gebeurt op basis van de “*Beslissingsboom voor verplicht archeologisch onderzoek bij het aanvragen of verlenen van vergunningen*”. In dit geval zijn de “*Criteria bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen*” van toepassing:

Er is een omgevingsvergunning vereist/met vergunningsplichtige bodemingreep/niet binnen een GGA/buiten het gabarit van bestaande lijninfrastructuur/niet in beschermde archeologische site/volledig binnen VAZ/perceelsoppervlakte is groter dan 300m²/vergunningsplichtige bodemingreep is groter dan 100m²/geen lijninfrastructuur en aanhorigheden

⇒ **Een archeologienota is noodzakelijk**

De opmaak van de noodzakelijke archeologienota kan ofwel in een regulier, ofwel in een uitgesteld archeologietraject gebeuren.

Het reguliere archeologietraject bestaat uit 1. een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en indien noodzakelijk 2. een vooronderzoek met ingreep in de bodem.

1. Een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bestaat uit een bureauonderzoek en indien noodzakelijk niet-intrusief vooronderzoek op terrein (terreininspectie, controleboringen, ...).
2. Een vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaat uit één of meerdere intrusieve vooronderzoeken.

⇒ **De volgende parameter bepaalt het huidige archeologietraject: het te ontwikkelen gebied is fysiek niet beschikbaar voor survey omwille van de bodembedekking, zijnde gebouwen, verhardingen en vegetatie.**

Op basis hiervan kan de huidige onderzoeksopdracht worden gedefinieerd.

2.4.2

Onderzoeksopdracht

Op basis van het afgebakende archeologietraject en de situering binnen dit archeologietraject is de huidige opdracht voor de onderzoekers van Hembyse Archeologie het opmaken van:

Bureaustudie/historisch onderzoek	☒
Landschappelijke boringen	☐
Verkenkende en waarderende boringen	☐
Proefput in functie van steentijdsites	☐
Metaaldetectie/geofysisch onderzoek	☐
Veldkartering	☐
Proefsleuven/proefputtenonderzoek	☐
Vlakdekkende opgraving	☐
Andere: controleboringen	☐

Dit onderzoek of de combinatie van onderzoeken is een assessment van data, dat leidt tot een archeologische waardering van het onderzoeksgebied en een confrontatie met de geplande werken, waardoor een programma van maatregelen kan worden opgemaakt.

22

Het bereiken van dit onderzoeksdoel, het genereren van data en het opleveren van de onderzoeksdata, gebeurt strikt volgens het door AOE uitgestippeld methodologisch kader. Het archeologisch onderzoek in zijn geheel, hier benoemd als de “onderzoeksopdracht”, dient te voldoen aan het kader van basisvoorschriften die in de Code van Goede Praktijk (verder: CGP) zijn beschreven. De *“CGP voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren”* wordt gaandeweg aangepast en vernieuwd, waarbij dient te worden vermeld dat in dit dossier gebruikt gemaakt wordt van de vigerende versie van de CGP op het moment van gunning van de opdracht, tenzij anders beschreven.

Conform de CGP worden ook onderzoeksvragen geformuleerd, die in de waardering van het onderzoeksgebied en de daarbinnen al dan niet aangetroffen archeologische sites, worden beantwoord.

Deze onderzoeksvragen zijn:

1. *Kan er op basis van de bestaande dataset bepaald worden of er archeologische sporen, structuren of afgeleide sites ("vindplaatsen") aanwezig zijn ?*
2. *Zo ja: Is deze archeologische vindplaats voldoende waardevol dat het behoud in situ of ex situ de noodzakelijke investeringen verantwoordt ? Zo ja: motiveer.*

Zoals altijd is de theorie eenvoudiger dan de praktijk en in die zin is een afwijking op de theorie ook het meest interessante. De CGP document is immers opgesteld om een realistisch werkinstrument te zijn waarop afwijkingen mogelijk moeten zijn. De meeste afwijkingen blijken pas noodzakelijk tijdens de uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem, er moet dus steeds een "speelruimte" tussen de theorie en de praktijk indachtig worden gehouden. Alle afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk, de geldende wettelijke basis voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek in Vlaanderen, moeten echter wel worden gemeld en gemotiveerd.

Zijn er in het huidige onderzoek afwijkingen op de
CGP noodzakelijk geweest ?

JA

☐

NEE

☒

Motiveer indien nodig:

Opgelet: data die niet relevant zijn voor de waardering van het huidige onderzoeksgebied worden niet in dit dossier opgenomen, tenzij anders vermeld.

3 Landschappelijke ligging

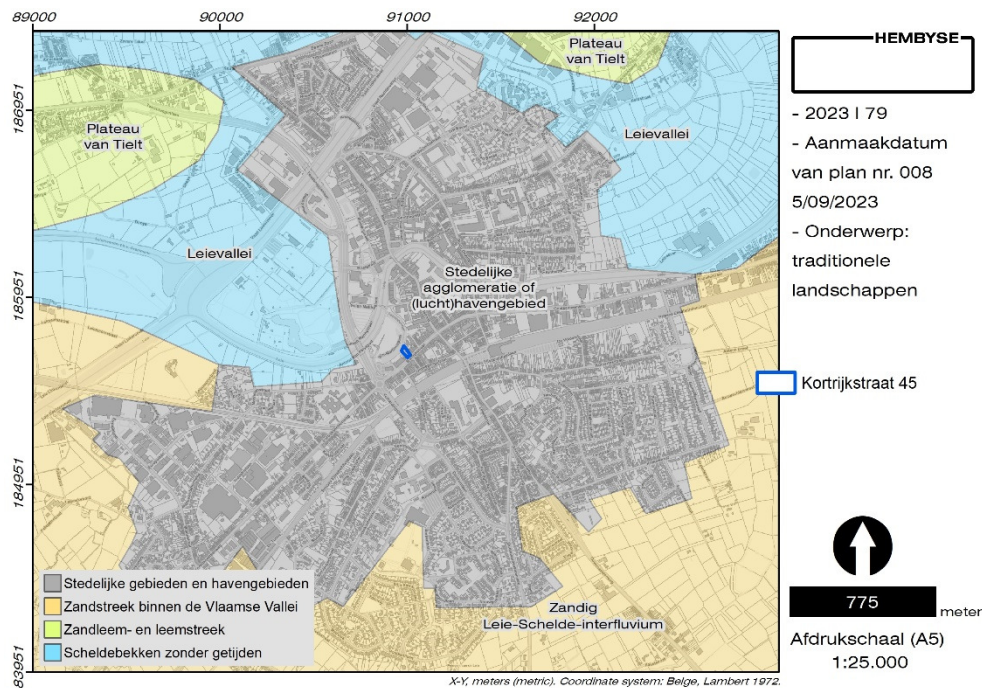
3.1 Algemeen

Het landschap waarbinnen het onderzoeksgebied zich bevindt, is het resultaat van geomorfologische processen. In dit deel van de archeologienota worden de exogene geomorfologische processen belicht, die middels hun onderlinge wisselwerking *een* invloed hebben gehad op de vorming van het landschap en de relatie tot de mens. Hierbij wordt de traditionele landschappenkaart als uitgangspunt genomen, waarna de exogene landschapsvormende processen vanuit hydrologische (water), topografische (reliëf) en erosieve invalshoeken worden belicht. Sedimenten, gesteenten en bodems (voornamelijk glaciale, periglaciale processen) worden belicht in §*Aardkundige situering* van dit dossier.

3.2 Traditionele landschappenkaart¹

Het uitgangspunt voor het assessment van de landschappelijke data is de Traditionele Landschappenkaart. Op deze kaart wordt het onderzoeksgebied gekarteerd binnen een stedelijke agglomeratie. De stad Deinze is ontstaan op de overgang van de Leievallei die behoort tot het Scheldebekken zonder getijden naar het Zandig Leie-Schelde-Interfluvium dat deel uitmaakt van de zandstreek binnen de Vlaamse Vallei.

¹ Antrop 2002.

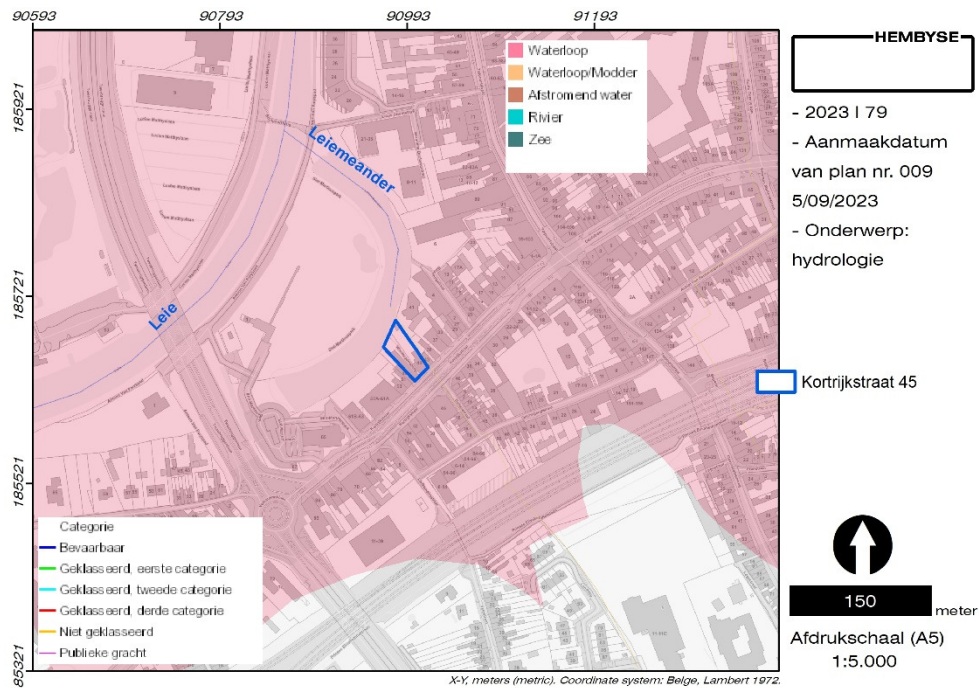
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.

Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich net binnen de Leievallei die -samen met de Schelde van Gent tot Doornik- de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei vormt. Het reliëf bestaat uit sterk uitgesproken valleiranden die bepalend zijn voor het uitzicht en de ruimtelijke begrenzing. Oorspronkelijk werd deze vallei gekenmerkt door een sterk meanderende rivier. Echter, door kanalisatie werden verschillende meanders afgesneden. Deze blijven echter structurerend werken als kleine landschapselementen, in combinatie met lineair groen en talrijke geïsoleerde elementen met monumentenwaarde.

3.3 Hydrologie

Het landschap is ten dele het resultaat van de hydrografie en de hydrologie van het land. De hydrologische cyclus beschrijft de weg die het water aflegt door de atmosfeer (in de vorm van waterdamp en wolken), naar de aarde (als neerslag), over en door de bodem (beken, rivieren en grondwater), naar een zee of oceaan en weer terug naar de atmosfeer (door verdamping). Deze cyclus heeft een impact op de waarneming van een gebied door de mens in het verleden. De huidige hydrologie van het onderzoeksgebied is kenmerkend voor het gebied sinds 1950 en kan niet noodzakelijk naar het verleden geëxtrapoleerd worden.

Een confrontatie tussen de gekarteerde van nature overstroombare gebieden en de hydrologische atlas, toont duidelijk aan dat het onderzoeksgebied gelegen is binnen een gebied dat theoretisch gezien overstroombaar is vanuit een waterloop. Het onderzoeksgebied bevindt zich immers langsheen een oude (en geherprofileerde) Leiemeander.

Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de geklasseerde waterlopen en de van nature overstroombare gebieden.

Heden is de rivier onder controle gebracht met het kanaliseren en het aanleggen van grote gecontroleerde overstromingsgebieden. De hydrologische situering impliceert in ieder geval dat er sprake is van een eerder laag gelegen gebied dat enorm onderhevig is aan overstromingen.

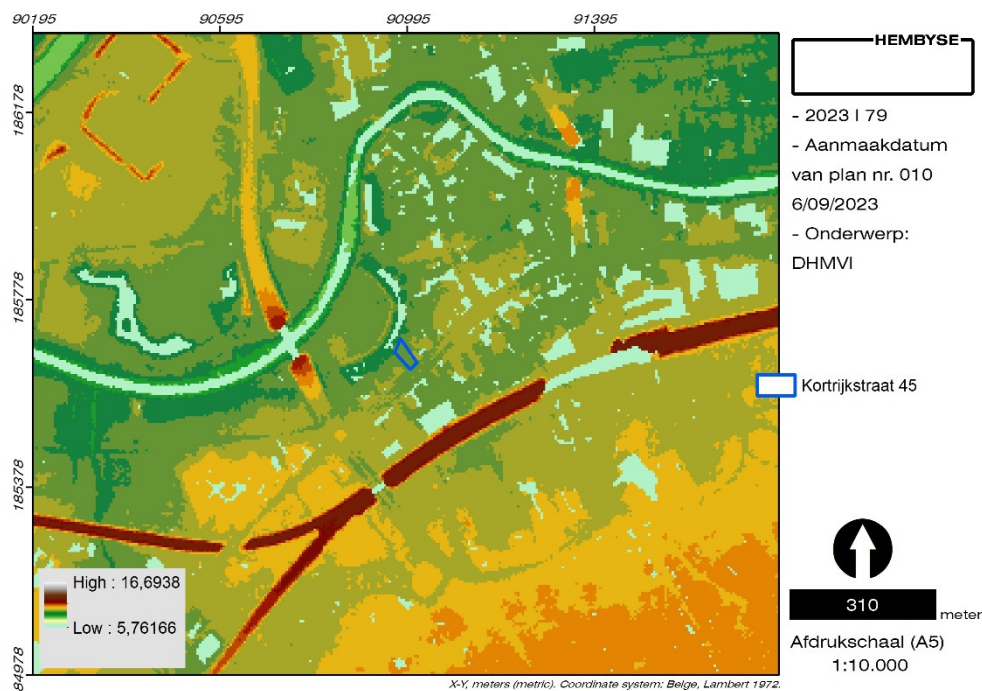
3.4 Topografie

De topografie van een onderzoeksgebied beschrijft de hoogtes van het terrein, de structuren en gebouwen op een terrein, de wegen, enzovoort. Het resultaat is een topografische kaart, die een inzicht geeft in de bovengrondse toestand van het gebied ten tijde van de opmaak van de kaart. In dit hoofdstuk wordt het reliëf van het landschap, de hydrologie en de daaruit vloeiende erosiegevoeligheid besproken. De huidige structuren aan de oppervlakte komen aan bod in § *Staat van het onderzoeksgebied* van de bureaustudie.

3.4.1 DHMV

Voor een gedetailleerde weergave van de topografie wordt in eerste instantie het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen geraadpleegd. Op het DHMVI wordt duidelijk dat het onderzoeksgebied zich bevindt in de brede overstromingsvlakte van de Leie en haar meanders. De stad Deinze is ontstaan op de kronkelwaardrug ten noorden van het onderzoeksgebied en later versmolten met Petegem-aan-de-Leie, dat gelegen was op de zandige opduiking ten zuiden van deze Leievallei².

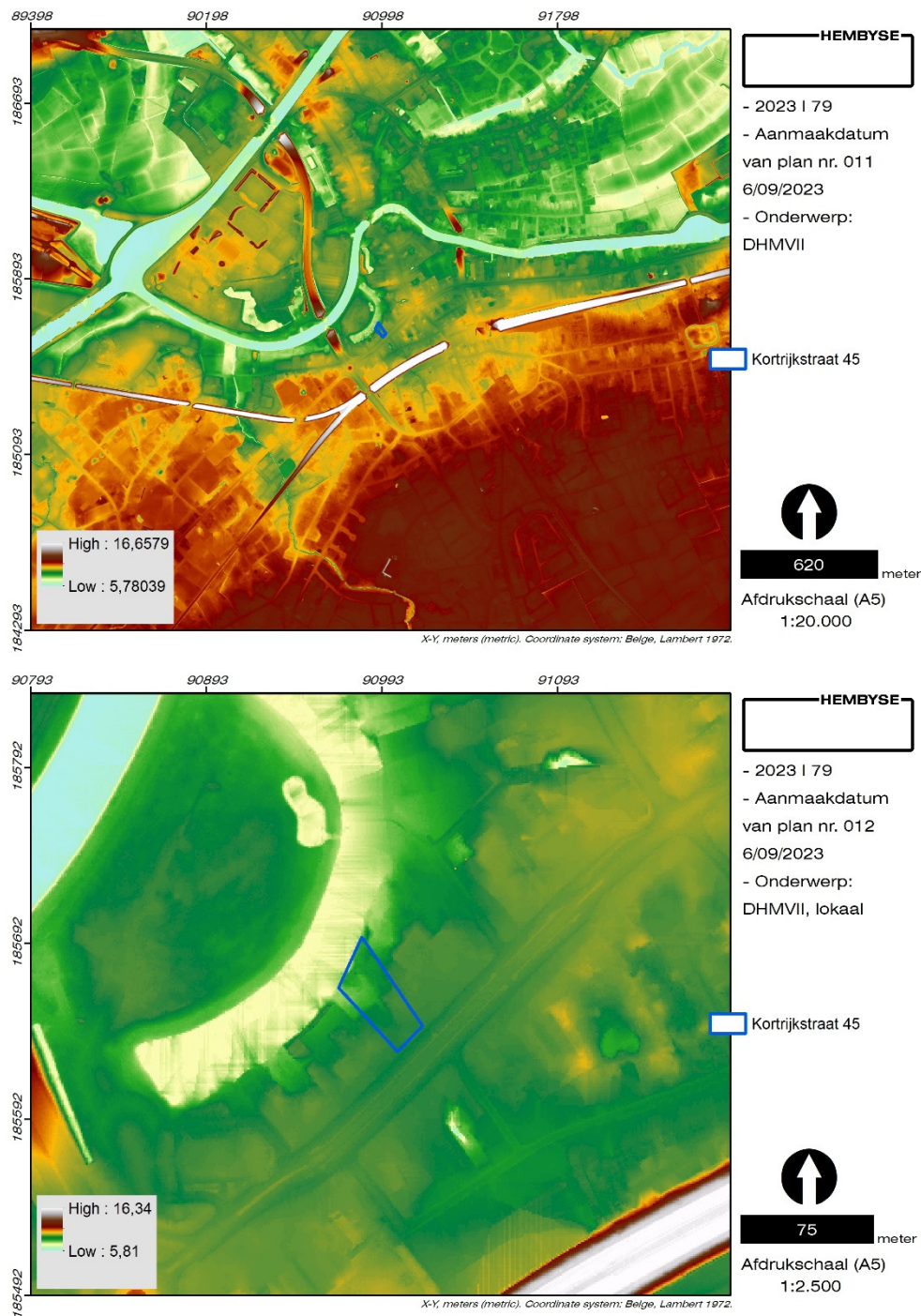
² *Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Historische stadskern van Deinze [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140018> (geraadpleegd op 6 september 2023).*

Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVI.

Op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, met resolutie van één TAW-waarde (Tweede Algemene Waterpassing), kan de topografie in meer detail bekeken worden.

Het onderzoeksgebied bevindt zich inderdaad binnen de overstromingsvlakte van de Leie, belendend aan één van haar meanders.

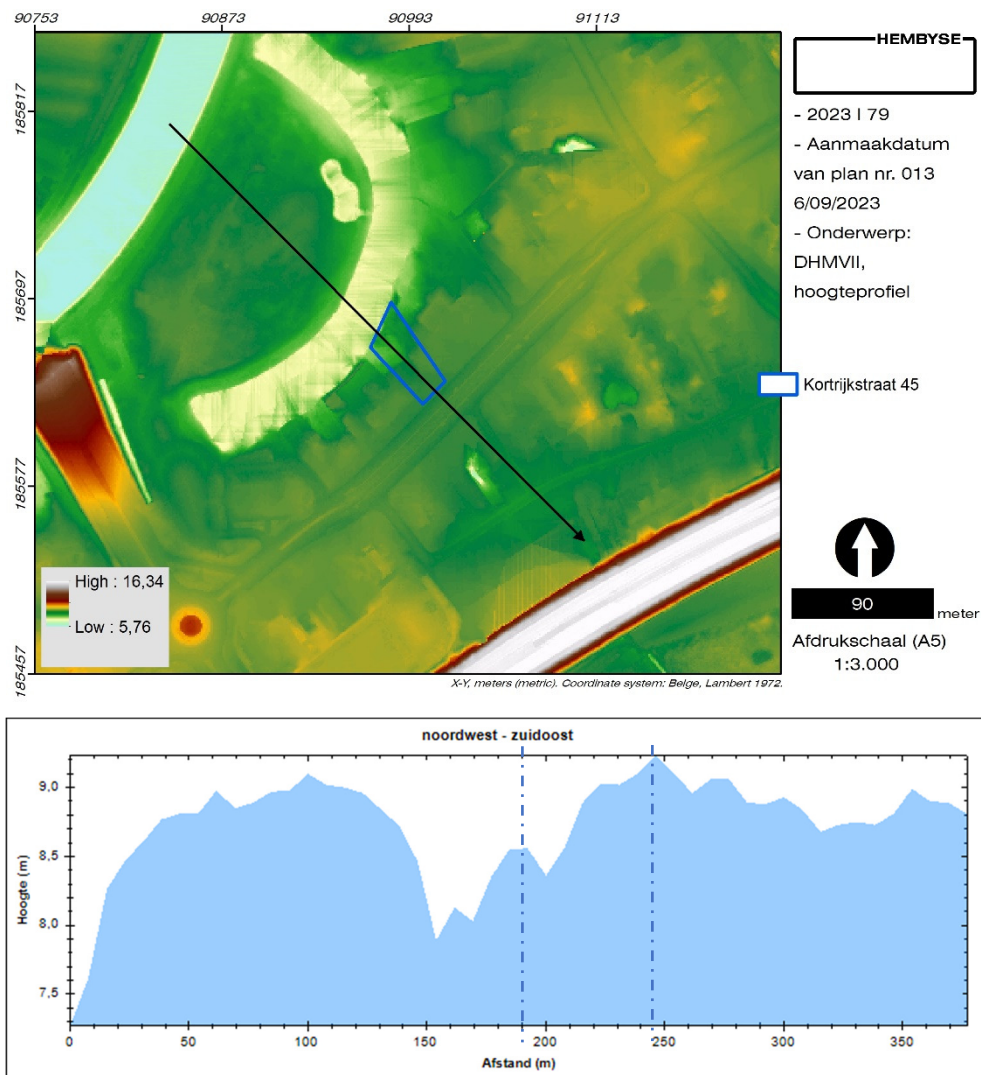

Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m.

Op een meer lokale schaal wordt duidelijk dat er sprake is van duidelijke hoogteverschillen: het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied, langsheen de Kortrijkstraat, bevindt zich op een hoogte van 9 meter TAW, terwijl de achterliggende tuingedeeltes nabij de Leiemeander ongeveer één meter lager liggen. Dit kan mogelijks verklaard worden doordat het terrein aan de straatzijde bouwrijp werd gemaakt, terwijl het achterliggende tuingedeelte min of meer de natuurlijke topografie blijft volgen.

3.4.2 Hoogteprofiel

Op basis van de meetdata van het DHMVII kan een hoogteprofiel van het onderzoeksgebied gegenereerd worden. Dit geeft vanuit een andere dimensie een beeld van het hoogteverloop van de site. Er is gekozen voor een transect van noordwest naar zuidoost om een dwarsprofiel te verkrijgen vanuit de Leie in de richting van de zandige opduiking.

Figuur 13. Situering van het hoogteprofiel op basis van het DHMVII, DTM 1m. Onder: hoogteprofiel noordwest-zuidoost.

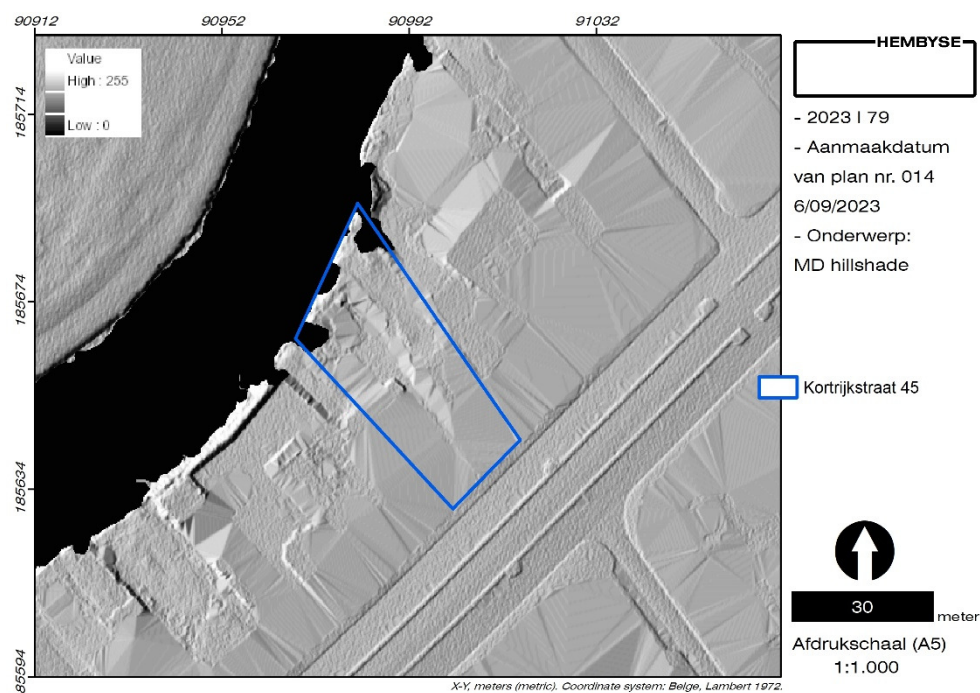
Vanaf de Leie is sprake van een scherpe stijging van het terrein tot een hoogte van 8,8m TAW, waarna een daling wordt ingezet naar de Leiemeander. Vervolgens stijgt het terrein opnieuw, maar een natuurlijke topografie kan hierin niet worden herkend: daarvoor zijn teveel

hoogteverschillen aanwezig die verklaard kunnen worden door antropogene ingrepen eigen aan de stedelijke ontwikkeling.

Ook binnen het onderzoeksgebied zijn deze antropogene invloeden zichtbaar met een lager gelegen noordelijk deel en een scherpe stijging naar het zuidelijk hoger gelegen deel, waarop de bebouwing zich situeert. Uit belendend archeologisch onderzoek (cf. infra) is gekend dat de Leie een deel is gedempt en de oever scherp geprofileerd is geweest. Het natuurlijke hoogteverloop is verdwenen.

3.4.3 Hillshade

Op de *multidirectionele hillshade* van het maaiveld is duidelijk zichtbaar hoe geaccidenteerd het terrein is. De oorzaak hiervoor ligt naar alle waarschijnlijkheid bij de bebouwing van het terrein.

Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied op de multidirectionele hillshade.

Rondom is het stratenpatroon duidelijk herkenbaar.

3.5 Erosiegevoeligheid

Erosie is het proces van slijtage van een vast oppervlak waarbij materiaal of sediment wordt verplaatst of geheel verdwijnt. Dit proces vindt vooral plaats door de schurende werking van wind en stromend water. Erosie is een fenomeen met een natuurlijke oorzaak, menselijke activiteiten kunnen het erosieproces versterken, bijvoorbeeld door het kappen van bossen en het kaal houden van de bodem door ploegen. Erosie moet niet verward worden met verwerking (zie § *Aardkundige situering* van deze bureaustudie). De erosiegevoeligheid van het oppervlak in onze gewesten (en tijdens het Antropoceen, nvdr.) wordt in eerste instantie beïnvloed door de helling van het terrein (zie topografie), de hydrologie van het terrein, het sediment en de bodemkundige toestand. Deze laatste twee worden besproken in § *Aardkundige situering* van de bureaustudie.

De erosiegevoeligheid van een onderzoeksgebied is immers niet zelden een reflectie van de hydrologische situatie. Voor de archeoloog is de erosiegevoeligheid van een terrein belangrijk aangezien de mate waarin een gebied erodeert drastische gevolgen kan hebben voor de archeologische waarde van het gebied: wanneer een site zich in een sterk tot zeer sterk erosiegevoelig gebied bevindt, is algemeen gesteld de kans op bewaring kleiner, of is de kans op het beschadigen van dit archeologisch erfgoed groter. Anderzijds kunnen archeologische lagen door geërodeerde pakketten worden afgedekt, waarbij de kans op een goede bewaring over het algemeen verbetert (of beter wordt geacht). Om de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied in te schatten kunnen zowel de Erosiegevoeligheidskaart voor Vlaanderen als de Potentiële bodemerosiekaart per perceel worden onderzocht. Indien het onderzoeksgebied niet op perceelsniveau gekarteerd is, wordt enkel de algemene afgeleide erosiegevoeligheidskaart geraadpleegd.

32

3.5.1 Potentiële erosiegevoeligheid per perceel

De potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) geeft aan de hand van een klasse-indeling de totale potentiële erosie van een bepaald landbouwperceel weer. De totale potentiële erosie houdt geen rekening met het huidige landgebruik (grasland of akkerland).

Aangezien het onderzoeksgebied volledig bebouwd en verhard is en gelegen is binnen de agglomeratie van Deinze, is dit gebied niet gekarteerd.

3.5.2

Afgeleide erosiegevoeligheidskaart

De Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten geeft voor elke gemeente in Vlaanderen de gemiddelde gevoeligheid voor bodemerosie weer (de dato 2006). De kaart geeft dus op niveau van Vlaanderen een eerste indicatie van de locatie van erosiegevoelige gebieden. De kaart is een afgeleide van de potentiële bodemerosiekaart per perceel (de dato 2006). Op de afgeleide Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten staat het gebied gekarteerd als “weinig erosiegevoelig”.

33

Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied op de afgeleide erosiegevoeligheidskaart.

Dit lijkt in tegenspraak met de geattesteerde hoogteverschillen, maar lijkt een veralgemening van de ligging in een alluviaal gebied.

4 Aardkundige situering

4.1 Vraagstelling

De “aardkundige situering” van het onderzoeksgebied valt uiteen in twee verschillende onderdelen: enerzijds dient onderzocht te worden welke sedimenten binnen het onderzoeksgebied voorkomen en anderzijds welke bodemvormingsprocessen in deze sedimenten zijn opgetreden.

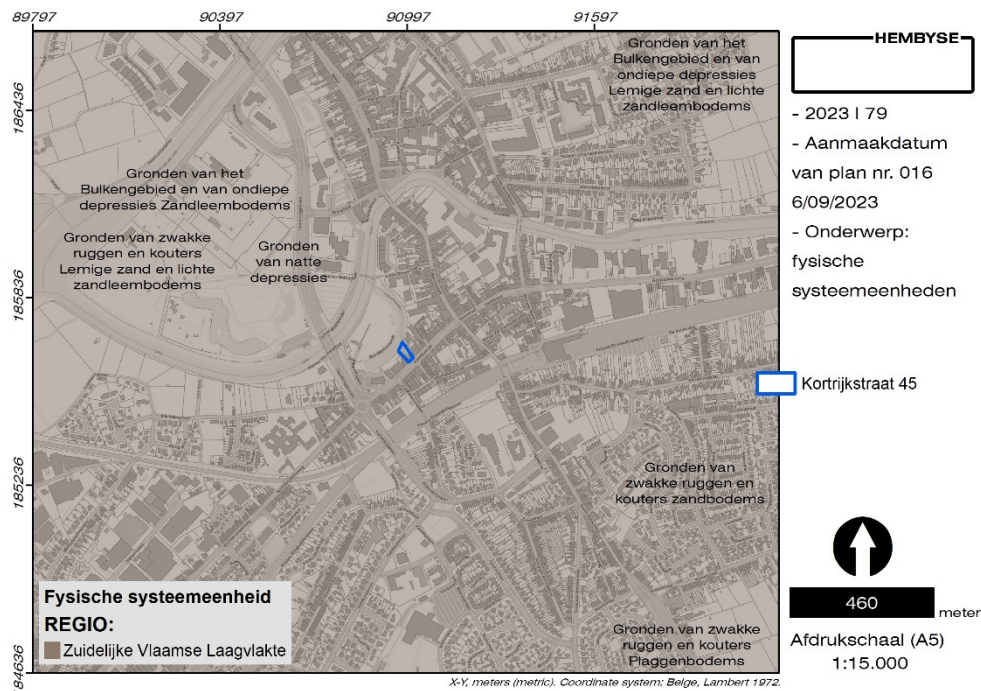
De vraagstelling voor dit deel van het onderzoek is dus:

1. Welke sedimenten bevinden er zich binnen het onderzoeksgebied en hoe zijn deze tot stand gekomen ? Welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?
2. Welke bodemvormingsprocessen zijn er binnen deze sedimenten gebeurd en welke impact hebben deze op het potentieel op archeologische sites ?

4.2 Geologie en sedimentologie van het onderzoeksgebied

4.2.1 Fysische systeemeenheden

Het uitgangspunt voor de assessment van de aardkundige en bodemkundige data is de kaart van de fysische systeemeenheden in Vlaanderen. Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de Zuidelijke Vlaamse Laagvlakte.

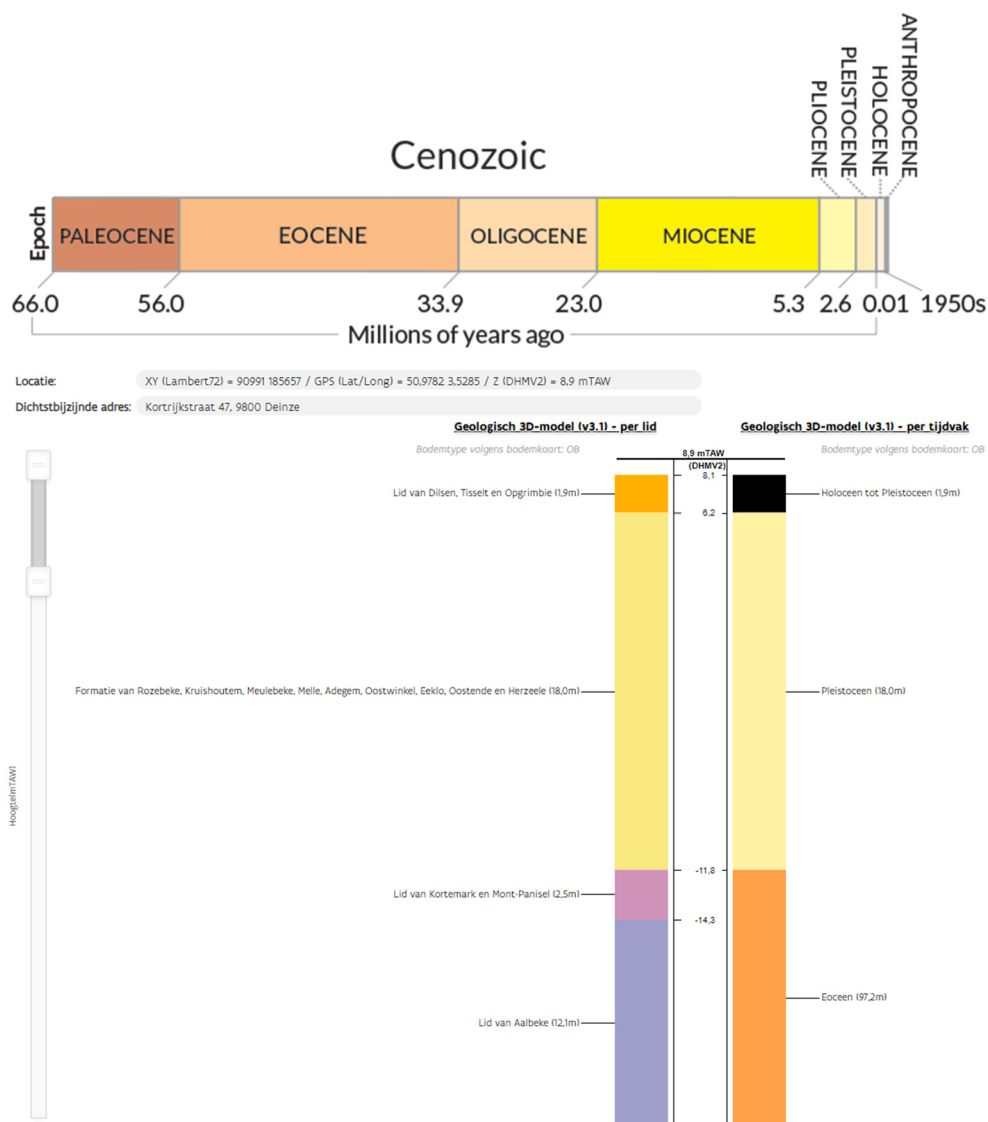
Figuur 16. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de fysische systeem eenheden van Vlaanderen.

De bodems binnen het onderzoeksgebied zelf worden niet nader omschreven, aangezien het zich binnen bebouwd gebied bevindt. Langs de Leie en haar meanders is sprake van gronden van het bulkengebied en van ondiepe depressies enerzijds en van natte depressies anderzijds. In zuidelijke richting worden eerder gronden van zwakke ruggen en kouters gekarteerd.

In volgende hoofdstukken zal worden ingegaan op de sedimenten die hiervoor aan de basis liggen en welke bodem hierin ontwikkeld is.

4.2.2 Geologisch 3D-model

Het geologisch 3D-model, op basis van data uit de DOV, laat toe om een overzicht te verschaffen van de opeenvolging van sedimenten binnen het onderzoeksgebied en de geschatte dikte van deze pakketten van sedimenten. Dit vormt het uitgangspunt voor het bespreken van de tertiaire en quataire sedimenten binnen het onderzoeksgebied.

Figuur 17. Geologisch 3D-model van het onderzoeksgebied.

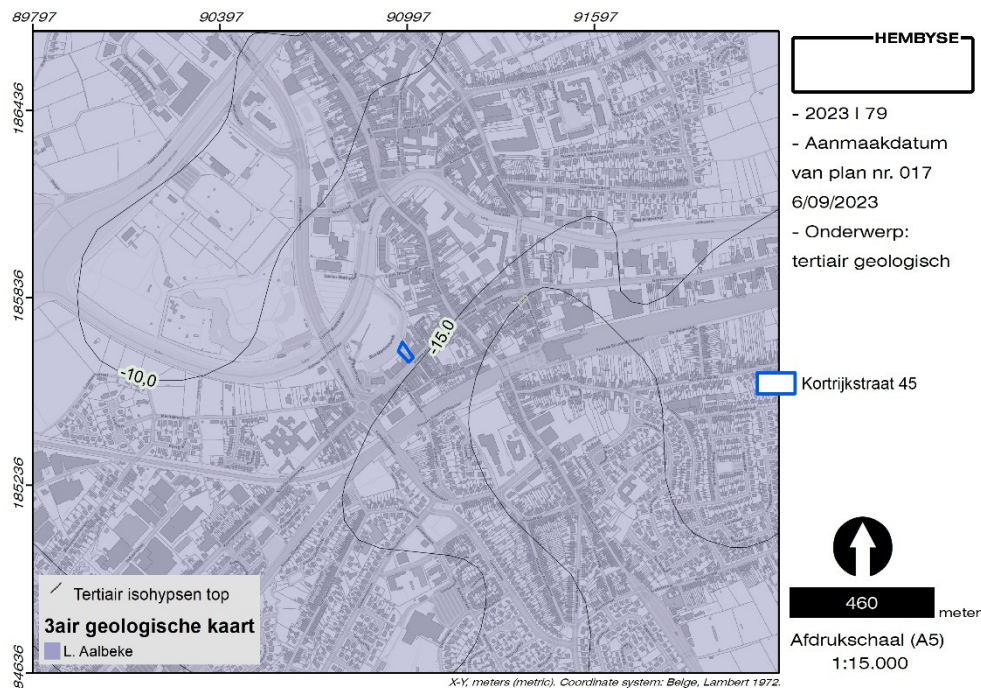
Volgens de DOV is er binnen het onderzoeksgebied een quartair pakket aanwezig met een dikte van 19,9 meter. Er is sprake van fluviatiele afzettingen uit het Pleistoceen, die worden afgedekt door eolische afzettingen daterend uit het Pleistoceen tot het Holoceen.

De onderliggende tertiaire sedimenten worden vertegenwoordigd door de Formatie van Tielt en Hyon van Eocene ouderdom.

4.2.3 Sedimenten uit het Tertiair

De tertiaire sedimenten binnen het onderzoeksgebied zijn enkel relevant indien deze ofwel dagzomen, ofwel zeer ondiep liggen, ofwel zijn ontgonnen. De jongste tertiaire (het volledige geologische tijdvak van 66,0 tot 2,58 miljoen jaar geleden) gelaagdheden in de ondergrond van het

projectgebied bestaan uit sedimenten van de zogenaamde Formatie van Kortrijk, die gevormd werd in het Vroeg-Eoceen, met andere woorden tussen 55 en 52 miljoen jaar geleden. De Formatie van Kortrijk bestaat uit mariene, hoofdzakelijk kleiige afzettingen met weinig macrofossielen. De Formatie van Kortrijk wordt opgesplitst in het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen, en het Lid van Aalbeke dat het laatst werd afgezet en zich binnen het onderzoeksgebied manifesteert.

Figuur 18. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).

Het Lid van Aalbeke bestaat uit een homogene blauwe en zware klei.³ Deze stijve kleien van het Lid van Aalbeke hebben een maximale dikte van 13 meter.⁴

De top van deze tertiaire lagen bevindt zich ter hoogte van het onderzoeksgebied op een hoogte van circa -15 meter ten opzichte van de TAW en dus op een diepte van gemiddeld 24 meter onder het maaiveld, wat iets minder diep is dan wat het geologisch 3D-model aangeeft.

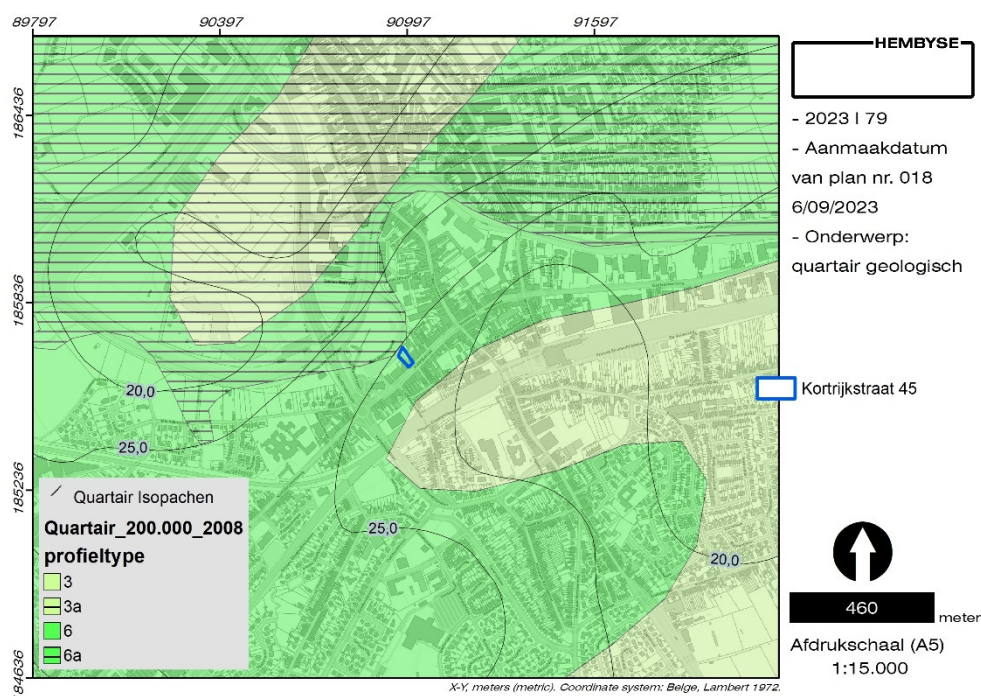
³ Matthijs 2002.

⁴ Borremans 2015.

4.2.4

Sedimenten uit het Quartair

Het pakket quartair sediment bestaat volgens de veralgemeende profieltypekaart uit afzettingen van klei, zand en grind. Dit wordt gevisualiseerd op de quartair geologische kaart, waar de profieltypes uit zowel Pleistoceen als Holoceen worden weergegeven. Het gaat om alle afzettingen vanaf 2,58 miljoen jaar geleden tot op heden. Deze afzettingen zijn meestal vrij ondiep aan de oppervlakte aanwezig en zijn in grote mate bepalend voor menselijke activiteiten zoals landbouw, veeteelt, enzovoort. Het onderzoeksgebied bevindt zich volledig binnen profieltype 6.

38

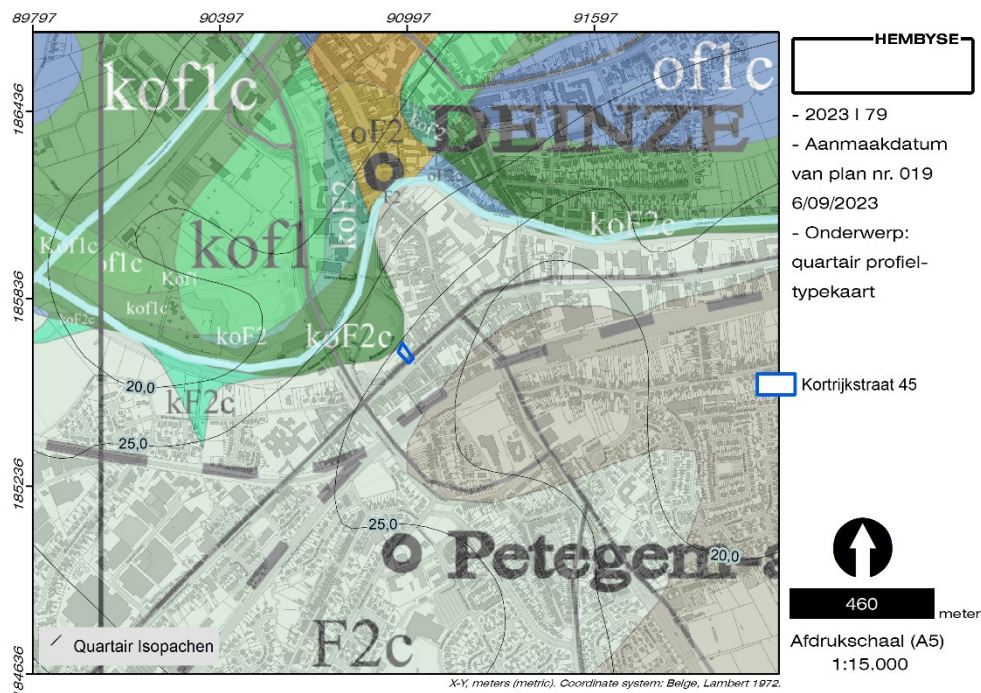
Figuur 19. Situering van het onderzoeksgebied op de veralgemeende quartair geologische kaart.

Profieltype 6 bestaat in theorie uit 3 karteereenheden die boven elkaar zijn afgezet. De oudste sedimenten zijn van fluviatiele aard en dateren in het Eemiaan (Laat-Pleistoceen). Deze werden afgedekt door fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) (FLPw), die op hun beurt worden afgedekt door een pakket eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), of mogelijk uit het Vroeg-Holoceen (ELPw). Ter hoogte van het onderzoeksgebied betreft het fijne afzettingen van zand tot zandleem door polaire winden uit de laatste ijstijd. De onderste fluviatiele afzettingen kunnen ook afgedekt zijn geweest door hellingsafzettingen uit

het quartair (HQ) of door een combinatie van deze hellingsafzettingen en de voornoemde eolische afzettingen.

De gekarteerde isopachen geven de dikte van het quartair dek weer, dat hier ongeveer 25 meter zou bedragen, wat iets minder is dan wat het geologisch 3D-model aangeeft.

Dit kaartmateriaal toont echter een veralgemeende situatie en uitsluitel over de aan- of afwezigheid van de voornoemde profieltypen en sedimenten wordt geboden door -naast het geologisch 3D-model- ook de samengestelde quartair profieltypekaart te bekijken. Deze laat immers toe de quartaire data op een grotere schaal en dus meer in detail, te lezen. Op deze kaart wordt het volledige onderzoeksgebied (terug te vinden op kaartblad 21⁵) gekarteerd als behorende tot profieltype koF2c.

Figuur 20. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000).

Dit profieltype valt uiteen in een profiel bestaande uit drie sedimenten. Het bovenste is een middelmatig fijn zandig complex met laminae van fijn zand. Dit complex bevindt zich op een grindvloer en rust tevens op een meer lemig glauconiethoudend complex van middelmatig fijn zand. De onderste sedimenten zijn middelmatig tot middelmatig grof zand dat zwak

⁵ De Moor e.a. 1997.

glauconiethoudend is en grindelementen en schelpen in de bijmenging vertoont. Het gaat in totaal om een pakket van 25 meter quartaire sedimenten, die in een fluvioperiglaciaal milieu zijn afgezet, dit tijdens het Weichseliaan. Het gaat dus om sedimenten in een verwilderd rivierensysteem uit de laatste ijstijd, zonder enige aanwijzingen voor niveo-fluviale of andere deklagen.

Met andere woorden: er is binnen het onderzoeksgebied sprake van een Weichseliaan periglaciaal fluviatiel zandig sediment, wat waarschijnlijk in een zich stabiliserend verwilderd rivierensysteem is afgezet (in de zomermaanden), waarop geen Holocene kleiig pakket of een veenpakket is gevormd of bewaard.

Samenvattend kan gesteld worden dat de gegevens van de quartair geologische profieltypekaart in grote mate overeen komen met deze van de quartair geologische kaart, maar dat het raadplegen van de kaart met een grotere schaal cruciaal is voor een juist beeld van de aanwezige sedimenten. De kaart met een grotere schaal toont immers aan dat er geen kans is op de aanwezigheid van een Holocene afzettingen die de oudere Pleistocene niveaus afdekken binnen het huidige onderzoeksgebied.

4.3 Bodemkundige situering

4.3.1 Bodemkaart van België

De bodems in België zijn voornamelijk geïnventariseerd naar de bodemtextuur en de vochtigheid, met het oog op een duidelijk beeld van waar welke gewassen geteeld kunnen worden. Bij de beschrijving⁶ van de bodem wordt er in de bodemkunde in België en Nederland gebruik gemaakt van het A/B/C-horizontensysteem. Elke horizont is een apart en duidelijk te onderscheiden laag in de bodem.

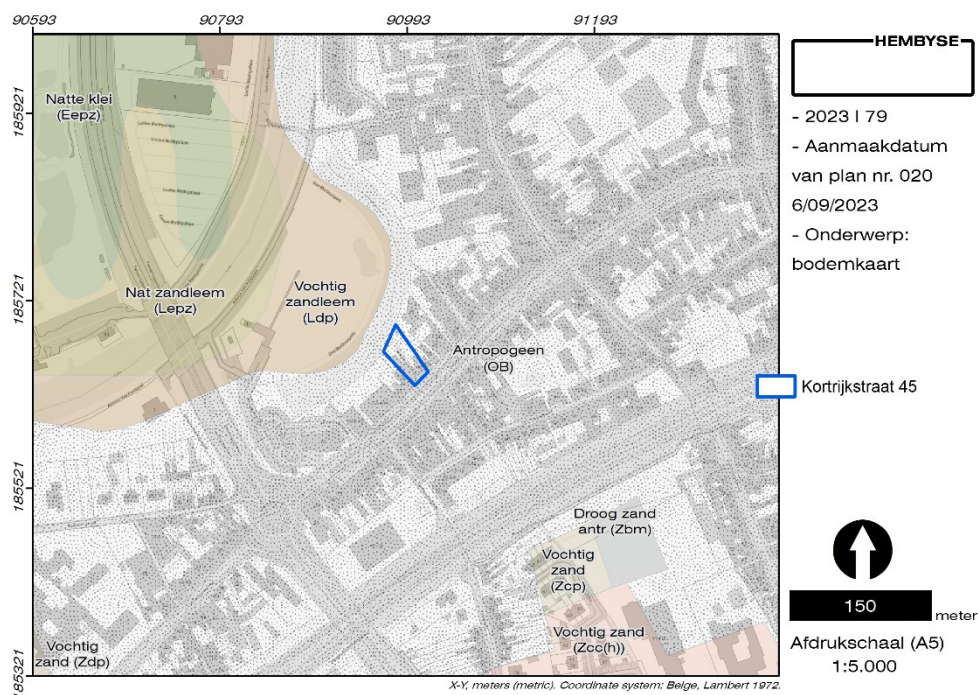
- De O-horizont bevindt zich boven de A-horizont. Hij bestaat uit strooisel: dode maar nog onverteerde plantenresten. Dit is anders dan humus, dat bestaat uit grotendeels verteerde, niet meer herkenbare plantenresten. De strooisellaag komt vaak voor in bossen.
- De A-horizont is het organische of humeuze bovenste deel van de bodem. Humus is de organische rest van dode planten. Dit verrijkt de bodem met organische stoffen die als voedingsstoffen voor allerlei organismen dienen.
- De E-horizont vormt zich tussen de A en de B-horizont. Het staat voor “eluvatie” (uit het Latijn; betekent uitwassen), oftewel uitspoeling. Pas na langdurige uitspoeling zal de bovenliggende horizont zo verarmd zijn dat hij te herkennen is als een vaalgrijze uitspoelingslaag. Het moedermateriaal is volledig gebleekt in de E-horizont en is goed herkenbaar in een zogenaamde “podzolbodem”.
- De B-horizont is de inspoelingslaag. Dit is de horizont die als opvangkamer dient van stoffen die eerder zijn opgelost en hier weer neerslaan. Inspoeling vindt plaats als regenwater de opgeloste stoffen uit hogere lagen transporteert naar een lagere gelegen laag. Dit kunnen organische humusbestanddelen zijn, maar ook ijzer. Een stijgende beweging van opgeloste stoffen is ook mogelijk, bijvoorbeeld bij uitdroging van de bodem.
- De C-horizont is de onderste laag en vormt het originele moedermateriaal waarin de bodem zich ontwikkeld heeft. Hiervoor worden de termen “moederbodem”, “onverstoord moedermateriaal” “onverweerd moedermateriaal” en (vulg.) “de vaste bodem” door elkaar gebruikt. In de Vlaamse archeologie

⁶ Ontleend aan www.geologievannederland.nl.

wordt de term “moederbodem” nog veel gebruikt, in dit dossier wordt de term “onverweerd moedermateriaal” gebruikt. Deze horizont kenmerkt zich doordat de bodemvorming nog niet tot deze diepte is doorgedrongen. De C-horizont kan bestaan uit veen, grind, zand, leem, silt of klei.

- Er kunnen in de bodemkunde toevoegingen zijn, een kleine letter achter de hoofdletter. De combinatie Bh bijvoorbeeld betekent dat de inspoelingslaag is verrijkt met humus. Bs betekent dat er ijzer- en/of aluminiumoxide zijn ingespoeld.
- In sommige gevallen raken bodems begraven onder stuifzanden of andere sedimenten. Vaak vindt er in het sediment nieuwe bodemvorming plaats. De oude bodemvorming is dan niet meer actief. In dat geval spreken we van “paleo-bodems”.

Op de bodemkaart van België wordt het volledige onderzoeksgebied echter gekarteerd als antropogene bodems, zijnde OB (bebouwd).

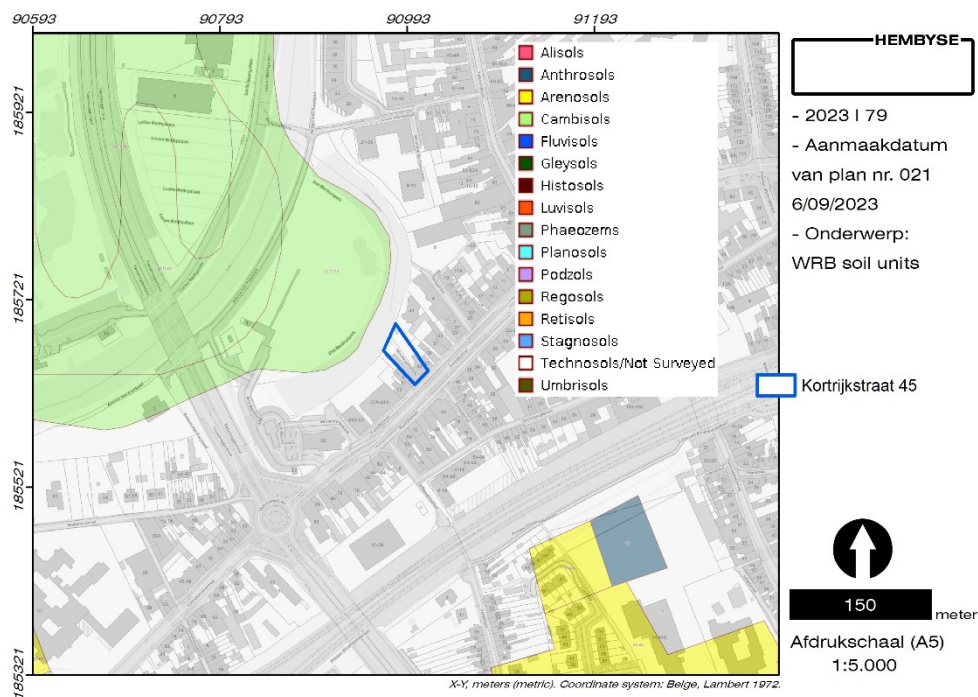
Figuur 21. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.

De omliggende bodems worden gekenmerkt door zandleem tot klei in de alluviale vlakte van de Leie enerzijds, en zand op de opduiking in het zuiden.

4.3.2 WRB Soil Units⁷

Op basis van de resultaten van een intensieve bodemkartering gedurende de jaren '50 tot '70 werd de Belgische bodemkaart opgesteld. Deze Belgische bodemkaart steunt op het Belgische bodemclassificatiesysteem. Het is een nationaal systeem dat uitsluitend voor de Belgische bodems werd opgesteld. Voor het Vlaamse Gewest werd deze bodemkaart daarom omgezet naar WRB-2014, de 3de editie van het internationaal bodemclassificatiesysteem World Reference Base. Informatie over textuur, drainage, bodemmorfologie en chemische bodemvruchtbaarheid is weerhouden in 4 groepen van Supplementary Qualifiers.

Op deze kaart wordt het onderzoeksgebied niet gekarteerd aangezien er sprake is van bebouwde gebieden.

Figuur 22. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.

In de onmiddellijke omgeving is sprake van dezelfde opdeling als op de bodemkaart van België: in de alluviale vlakte is sprake van bodems met een structuur en/of kleuren B-horizont (cambisols), terwijl in het zuiden arenosols gekarteerd worden, dus: zandige bodems.

⁷ Dondeyne e.a. 2015.

4.4 Controle van de data

De gekarteerde aardkundige data, zowel de sedimenten als de bodems, kunnen op verschillende manieren op juistheid gecontroleerd worden. Dit kan door middel van:

DATA:	Beschikbaar ?	Relevant ?
Referentieprofielen in de data van DOV	☐	☐
Geïntervieweerde boringen en sonderingen in de data van DOV	☒	☐
Sonderingen	☐	☐
Controleboringen	☐	☐
Landschappelijk bodemonderzoek	☐	☐
Andere: bodemonderzoeken	☐	☐

44

Indien er geen dergelijke data beschikbaar zijn, of dat deze voor het huidige onderzoeksgebied niet relevant zijn, worden deze niet in het huidige dossier opgenomen.

4.4.1 Oriënterend en beschrijvend bodemonderzoek

Er werd (nog) geen bodemonderzoek uitgevoerd op de percelen die behoren tot het onderzoeksgebied.

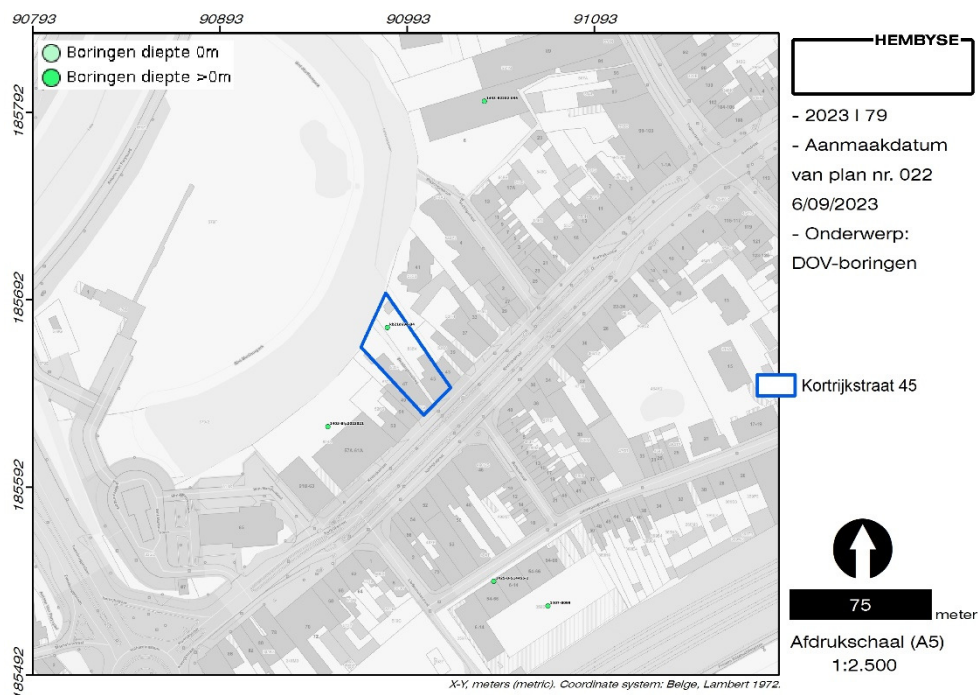
4.4.2 Referentieprofielen (DOV)

Noch binnen, noch in de directe omgeving van het huidige onderzoeksgebied zijn relevante referentieprofielen gekarteerd.

4.4.3

Gekende boringen in de DOV⁸

Binnen het onderzoeksgebied werden nog geen boringen uitgevoerd die zijn opgenomen in de DOV-databank. Rondom het onderzoeksgebied bevindt zich een groot aantal uitgevoerde boringen, waarvan de meer recente weinig relevante informatie opleveren. De oudere boringen bieden dan wel een zicht op de bodemopbouw, maar werden gebruikt als basis voor de quartairgeologische kaarten, waardoor deze weinig aanvullende informatie aanleveren, met uitzondering dan van de dikte van de verschillende pakketten.

45

Figuur 23. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante DOV-boringen.

Binnen het onderzoeksgebied wordt inderdaad melding⁹ gemaakt van een pakket quartaire sedimenten met een dikte van 24 meter, wat overeenkomt met de theoretische data. Het pakket wordt omschreven als een geremanieerd materiaal, meer bepaald een klei-zandig alluvium met rolkeien. Dit strookt met de data uit de quartairgeologische profieltypekaart waarbij slechts sprake is van fluviatiele sedimenten. Hieronder bevindt zich de tertiaire Formatie van Kortrijk die zich manifesteert als een grijsblauwe

⁸ www.dov.vlaanderen.be/

⁹ <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/2016-136007/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>

zandhoudende klei. Het is opvallend dat er van de aanwezige puinlaag geen vermelding is.

Iets verder naar het westen werd ter hoogte van de Kortrijkstraat 55-63 (cf. infra) een spoelboring¹⁰ uitgevoerd. Hier is wel sprake van een pakket puin tot één meter onder het maaiveld, waarna een geelbruin zandig pakket werd aangeboord dat doorloopt tot 19 meter diepte. Hieronder werd tertiaire klei aangeboord. Dit komt volledig overeen met de vaststellingen tijdens het archeologisch onderzoek op die site (cf. infra).

4.4.4 Controleboringen

Volgend op het plaatsbezoek konden geen controleboringen worden geplaatst: het grootste deel van het onderzoeksgebied bestond immers uit bebouwing en verhardingen. In het tuingedeelte van de woning met nummer 45 werd gepoogd een zicht te krijgen op de bodemopbouw, maar hierbij werd stelselmatig op een diepte van 50cm onder maaiveld een ondoordringbaar pakket van steenpuin aangetroffen.

¹⁰ <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/2023-204707/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>

5 Historische en archeologische data

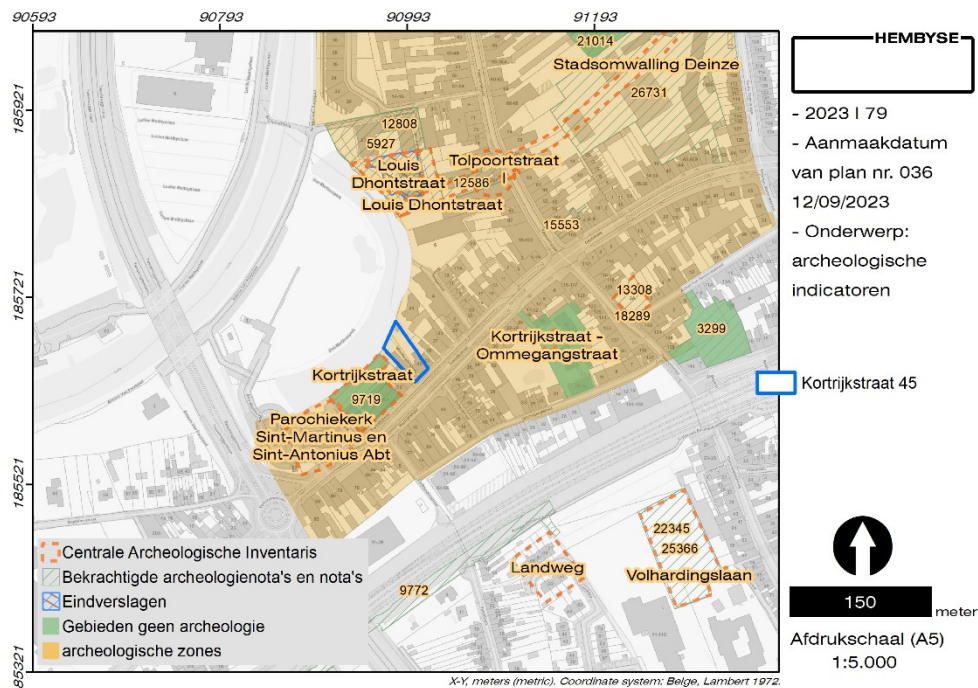
De historische en archeologische data dienen als het middel bij uitstek om de archeologische waarde van het gebied in te schatten. Deze worden zo veel mogelijk chronologisch aangepakt: de archeologische data voor het onderzoeksgebied geven gewoonlijk een inzicht in de oudste gekende menselijke aanwezigheid. Vanaf de Middeleeuwen betreden de meeste Vlaamse gemeenten ook de geschiedenis, door de eerste vermelding in kronieken en rekeningen. Vanaf de 18^e eeuw is er ook voor gans Vlaanderen kaartmateriaal beschikbaar.

5.1 Archeologische data

Een groot aantal van de geregistreerde archeologische onderzoeken en vondsten van Vlaanderen, voorafgaand aan het huidige geldende Onroerenderfgoeddecreet, staat geregistreerd in de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI). Een aantal van deze onderzoeken is ondertussen ook gekarteerd als een GGA. Sinds juni 2016 (de wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet, nvdr.) worden alle bekrachtigde archeologienota's en nota's opgenomen in een databank en als dusdanig gekarteerd. Het raadplegen van deze archeologienota's kan nieuwe informatie over het huidige onderzoeksgebied opleveren, of parallellen verschaffen voor de uiteindelijke opmaak van een archeologische verwachting voor het gebied.

Het onderzoeksgebied aan de Kortrijkstraat 45-47 te Deinze bevindt zich binnen de Vastgestelde Archeologische Zone van de Historische stadskern van Deinze¹¹, waarvan de afbakening geschiedde op basis van *“het 19^e-eeuwse gereduceerde kadaster omdat dit de eerste nauwkeurige kadasterkaart is die nog een tijdsbeeld geeft van voor de industrialisering”*. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied rijk is aan archeologische indicatoren.

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Historische stadskern van Deinze [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140018> (geraadpleegd op 12 september 2023).

Figuur 24. Situering van de archeologische indicatoren in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Net ten westen van het huidige onderzoeksgebied werd een archeologienota¹² (ID 9719) opgesteld waarin gesteld werd dat er een mogelijkheid was op het aantreffen van zowel paleo-horizonten als van sporensites, zonder een specifieke verwachting naar deze of gene periode. Hierin was echter voorbijgegaan aan het feit dat het onderzoeksgebied ten dele gelegen was *in* de 20^e-eeuwse Leie enerzijds, en dat de rooilijn van de Kortrijkstraat in de tweede helft van de 20^e eeuw was opgeschoven, waardoor de historische bebouwing nagenoeg volledig gesloopt was. In een uitgesteld vooronderzoek¹³ (ID 14496) werd vervolgens een landschappelijk bodemonderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd waarin deze vaststellingen geverifieerd konden worden. Hieruit bleek inderdaad dat de historische bebouwing aan de straatzijde volledig gesloopt was en de eventueel overgebleven funderingen ten dele onder de huidige Kortrijkstraat gelegen zijn. De rest van deze historische bebouwing was dermate verstoord door de 20^e-eeuwse kelders, waardoor geen archeologische kenniswinst mogelijk was. Het achterplan van het onderzoeksgebied bestond uit slap Leie-alluvium, waardoor bevestigd werd dat het gelegen was binnen het meanderend rivierensysteem van de Leie, dat zich in het Holoceen gestabiliseerd heeft en waarin geen paleo-

¹² Van Speybroek 2018.

¹³ De Smaele & Pieters 2020.

horizonten aanwezig waren. Hierdoor kon deze zone nadien afgebakend worden als een “gebied geen archeologie”.

Ten westen hiervan bevindt zich de parochiekerk Sint-Martinus en Sint-Antonius Abt¹⁴, die minstens tot de 12^e eeuw teruggaat. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog werd de kerk zwaar beschadigd, waarna deze tussen 1950 en 1957 gerestaureerd werd.

Ten oosten, ter hoogte van de Kortrijkstraat-Ommegangstraat¹⁵- werden sporen van erfafbakening, zoals greppel en een palissade, aangetroffen. Het aardewerk dat uit de greppels gerecupereerd kon worden, werd gedateerd tussen de 10^e en de 13^e eeuw. Tevens is sprake van twee mogelijke leemwinningskuilen uit de 12^e-13^e eeuw aangetroffen die een deel van deze erfafbakening oversnijden.

Ten noorden van het onderzoeksgebied werd ter hoogte van de Louis Dhontstraat¹⁶ een opgraving uitgevoerd nadat een bureaustudie en een proefsleuvenonderzoek hadden aangetoond dat er een hoog kennisvermeerderingspotentieel was met betrekking tot resten van de historische stadsomwalling. Dit onderzoeksgebied is echter niet vergelijkbaar met het huidige onderzoeksgebied en de beste parallel is de site Kortrijkstraat 65.

Samenvattend kan worden gesteld dat er een duidelijke discrepantie is tussen gebieden die binnen of op de stadsomwalling gelegen zijn, of zelfs op de belendende kouters enerzijds en gebieden die zich binnen de overstromingsvlakte van de Leie bevonden anderzijds. Deze laatste, waartoe ook het huidige onderzoeksgebied behoort, zijn gevoelig aan elementen zoals dempingen en het herprofileren van de Leie-oever en historische bebouwing die reeds verloren gegaan is en/of vervangen is. Het verleggen van de rooilijn bij het verbreden van de Kortrijkstraat is bovendien een belangrijke verstorende factor die bij de evaluatie van elke site langs deze straat in rekening dient te worden gebracht.

¹⁴ *Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Parochiekerk Sint-Martinus en Sint-Antonius Abt* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/970601> (geraadpleegd op 12 september 2023).

¹⁵ *Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Kortrijkstraat – Ommegangstraat* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/983189> (geraadpleegd op 12 september 2023).

¹⁶ *Verhaeghe 2022*.

5.2 Historische data

De historische situering van het onderzoeksgebied valt samen met deze van de historische stadskern van Deinze¹⁷, die -zoals hoger reeds aangegeven- is opgenomen als een Vastgestelde Archeologische Zone. De stad is in feite ontstaan uit twee afzonderlijke bewoningskernen, met name het oude Deinze-binnen dat gesitueerd was op de noordelijke Leie-oever enerzijds en de kern van Petegem-aan-de-Leie, het zogenaamde Petegem-binnen, dat zich op de zuidelijke oever bevond.

Deinze-binnen bevond zich aldus binnen een lus van een oude Leie-meander, meer bepaald op een hoger gelegen restant van een (kronkelwaard)rug die omgeven wordt door lager gelegen gebieden zoals de Leiemeersen.

50

Figuur 25. Deinze-binnen op de kaart van Sanderus¹⁸.

De oudste vermelding van Deinze dateert van 840, waarbij verwezen wordt naar een kerk die gelegen was op de noordelijke Leie-oever, hoewel hiervan tot op heden nog geen restanten werden aangetroffen. Wél zijn binnen de huidige kerk elementen bewaard gebleven die getuigen van een 12e-eeuwse voorganger, die vermoedelijk in 1327 in brand is opgegaan. De

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Historische stadskern van Deinze [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140018> (geraadpleegd op 6 september 2023).

¹⁸ <https://lib.ugent.be/viewer/archive.ugent.be%3AEEB84A32-D219-11DF-9DFE-FEF978F64438#?c=&m=&s=&cv=261&r=0&xywh=4230%2C3037%2C3026%2C1382>

14^e-eeuwse kerk werd verschillende malen ernstig beschadigd, maar is heden dankzij herbouw en restauraties grotendeels bewaard gebleven.

De oudste vermelding van Petegem-aan-de-Leie dateert uit de 12^e eeuw en meldt dat de heerlijkheid als leen geschonken werd aan de abdij van Drongen.

Een eeuw later, in de 13^e eeuw, ontstond hier een tweedeling tussen het stedelijke Petegem-binnen (dat dichters aansloot bij Deinze-binnen) en Petegem-buiten dat zich kenmerkte door een eerder ruraal uitzicht met verspreide bewoningskernen.

Heden wordt er vanuit gegaan dat beide kernen min of meer gelijkwaardig naast elkaar bestonden tot aan hun versmelting in 1469, met als enige grote verschil dat Deinze-binnen omgeven was door een stadsversterking, terwijl dit bij Petegem-aan-de-Leie niet het geval was. Het huidige onderzoeksgebied bevond zich buiten deze omwalling (cf. infra). De stad zelf bleef lange tijd binnen haar muren, ten gevolge van een bevolkingsstagnatie door vernielingen en crisissen enerzijds en van een gebrek aan uitbreidingsmogelijkheden anderzijds. Tijdens het eindoffensief van de Eerste Wereldoorlog kreeg de stad het zwaar te verduren, en ook tijdens de Tweede Wereldoorlog werd schade aangebracht. Bij de wederopbouw kreeg de stad dan ook een volledig ander uitzicht: brede lanen werden aangelegd, historische bebouwing werd gesloopt en de laatste resten van de omwalling verdwenen eveneens uit het stadszicht.

Heden wordt de naam van de stad veelal in verband gebracht met kindercaravans, trapauto's en meubilair van Torck, die zijn activiteiten startte in 1887. Na de Tweede Wereldoorlog ging de speelgoed- en meubelindustrie achteruit en in 1971 werd het faillissement aangevraagd. De gebouwen binnen het onderzoeksgebied maakten deel uit van de Torck-infrastructuur, zoals herkenbaar op een lithografie van de fabriek (cf. infra).

De evolutie van de stad en het onderzoeksgebied in het bijzonder kunnen gevolgd worden op het historisch kaartmateriaal en de luchtfoto's.

5.3 Kaarten en luchtfoto's

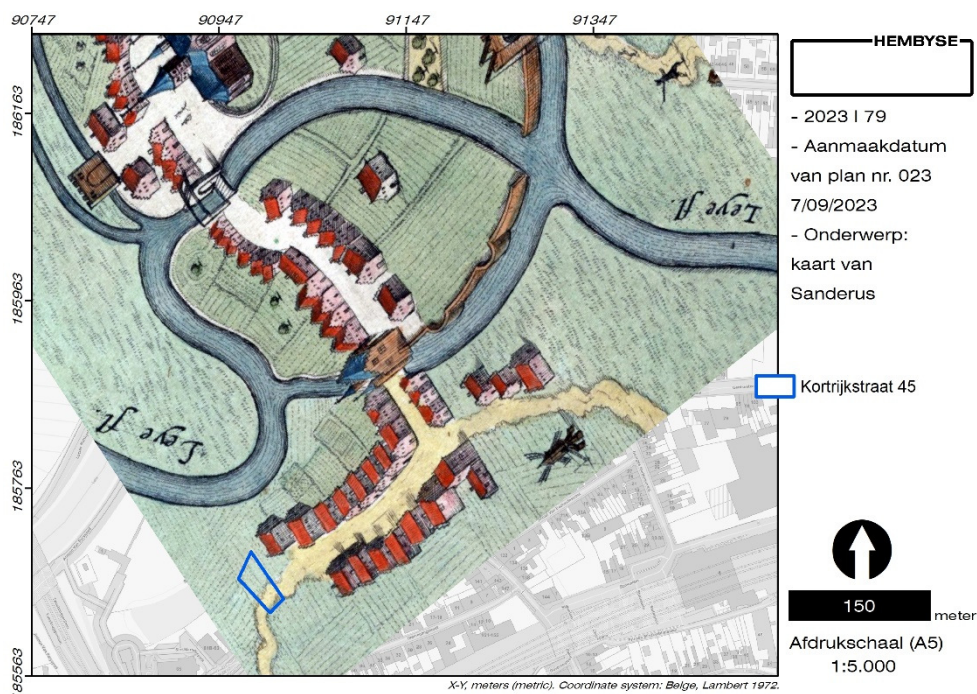
Om de archeologische waarde van het onderzoeksgebied in te schatten wordt in onderstaand hoofdstuk historisch kaartmateriaal onderzocht. Het oudste kaartmateriaal waarop het onderzoeksgebied herkenbaar gekarteerd is, dateert uit de 16^e eeuw.

5.3.1 Kaart van Sanderus (1641)

De kern Deinze-binnen werd nauwkeurig gekarteerd door Antonius Sanderus, waarna de kaart werd opgenomen in de *Flandria Illustrata*. Het is echter niet mogelijk om deze kaart nauwkeurig te georefereren. Niettemin zijn enkele elementen duidelijk te herkennen, waardoor het onderzoeksgebied bij benadering gesitueerd kan worden.

Zo is ten noorden van het onderzoeksgebied de oude stadskern, met de Onze-Lieve-Vrouwekerk, duidelijk herkenbaar binnen de Leie-meanders. Vanuit de Markt loopt de huidige Tolpoortstraat in zuidelijke richting, om vervolgens een T-splitsing te vormen met de huidige Kortrijkstraat. Langsheen deze straat kan het huidige onderzoeksgebied gesitueerd worden.

52

Figuur 26. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Sanderus.

Hoewel niet met zekerheid gesteld kan worden dat het onderzoeksgebied daadwerkelijk gekarteerd wordt op dit kaartmateriaal (ook belangrijke gebouwen zoals de Sint-Martinuskerk worden niet gekarteerd), kan afgeleid worden dat langsheen de Kortrijkstraat in ieder geval sprake is van lintbebouwing met tuinen op het achterplan. Langsheen de Leie en haar meanders is voornamelijk sprake van drassige gebieden, terwijl verder naar het zuiden akker- en weilanden gekarteerd worden.

5.3.2 Kaart van Villaret (1748)

De Villaretkaart is genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers van het kaartmateriaal. De kaart kwam tot stand na één van de Franse veroveringstochten door Vlaanderen in de periode 1745-48.

Dit kaartmateriaal geeft een nogal vlekkelig beeld van het onderzoeksgebied, hoewel enkele belangrijke elementen opvallen.

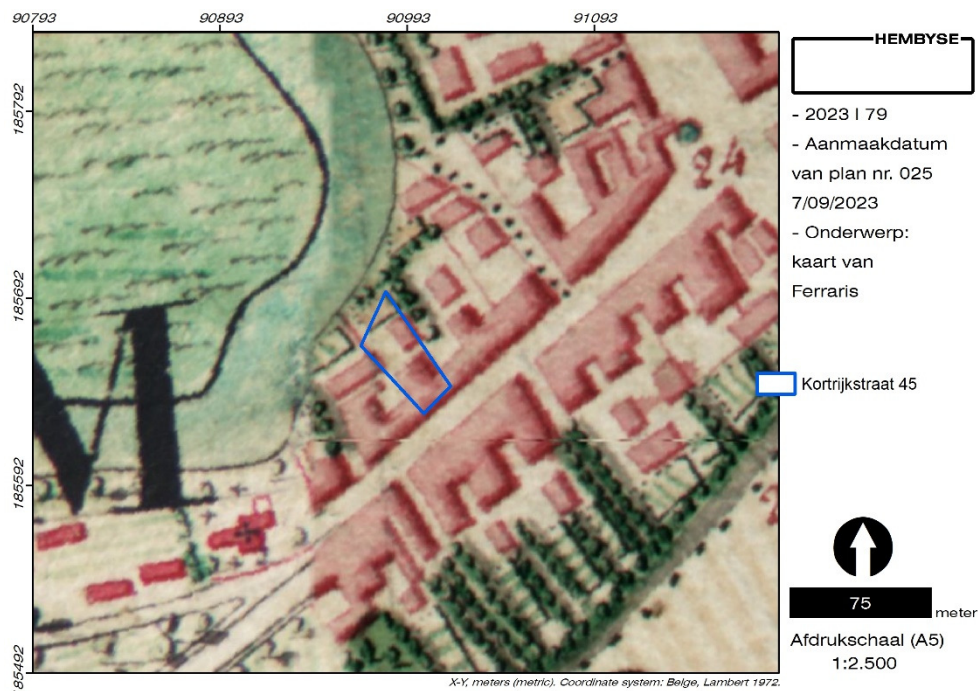
Figuur 27. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Villaret.

In eerste instantie wordt duidelijk dat het onderzoeksgebied min of meer bestaat uit dezelfde elementen als vandaag, met name twee gebouwen die georiënteerd zijn op de straatzijde enerzijds en van elkaar gescheiden zijn middels een steegje anderzijds. De zone tussen de gebouwen en de oude Leie-meander wordt gekarteerd als tuin.

5.3.3

Atlas van Ferraris (1777)

Deze kaart kwam tot stand in opdracht van keizerin Maria-Theresia en keizer Jozef II. Onder leiding van generaal Joseph-Jean François graaf de Ferraris werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst systematisch en grootschalig gekarteerd.

54

Figuur 28. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.¹⁹

Het onderzoeksgebied is voor een groot deel bebouwd, met in het noorden een tuingedeelte. De detailwerking van de kaart is beperkt.

5.3.4

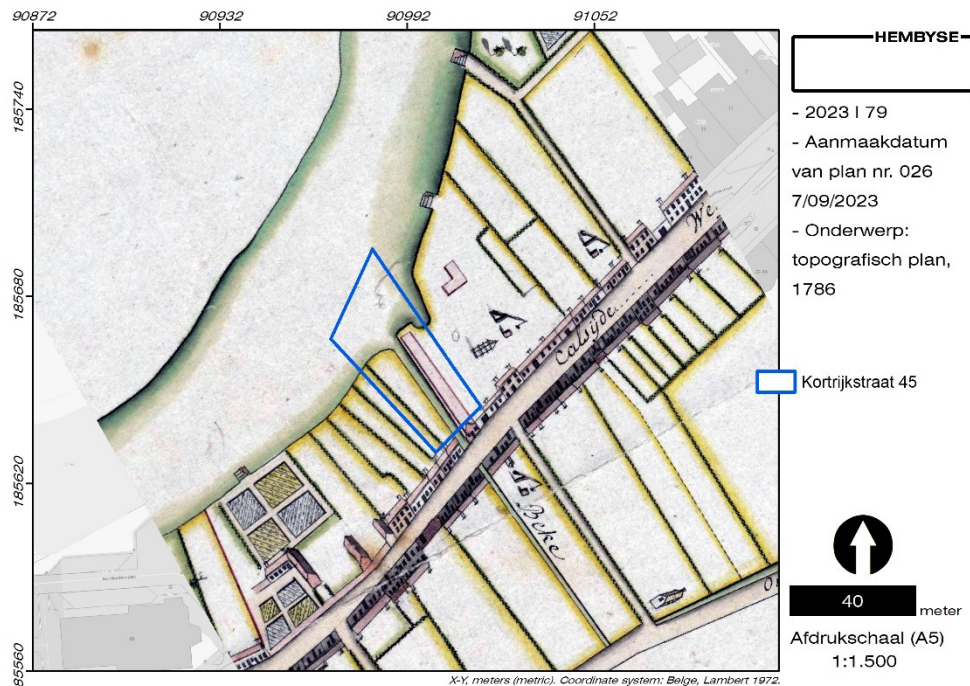
Topografisch plan (1786)

In 1786 werd door landmeter J. Van Maldeghem een zeer gedetailleerde kaart opgesteld van de stad Deinze, genaamd “*Topografisch plan van de stad en markiezaat van Deinze*”. Hierop wordt het onderzoeksgebied in detail gekarteerd aan de noordzijde van de “*Calsijde Wegh van Cortrijck naer Gendt*”.

Binnen het onderzoeksgebied valt voornamelijk de “beke” op, die aftakt vanaf de oude Leie-meander ten noorden van het onderzoeksgebied en waarvan de locatie overeenkomt met de huidige Wontergemsteeg. Aan de

¹⁹ <http://www.geopunt.be/>

oostelijke zijde van deze “beke” bevindt zich een rechthoekig gebouw dat haaks georiënteerd is op de Kortrijkstraat en helemaal doorloopt tot aan de Leie-meander. Op het westelijke perceel is sprake van een woonhuis met een achterliggende tuin die van de andere tuinen gescheiden is middels hagen.

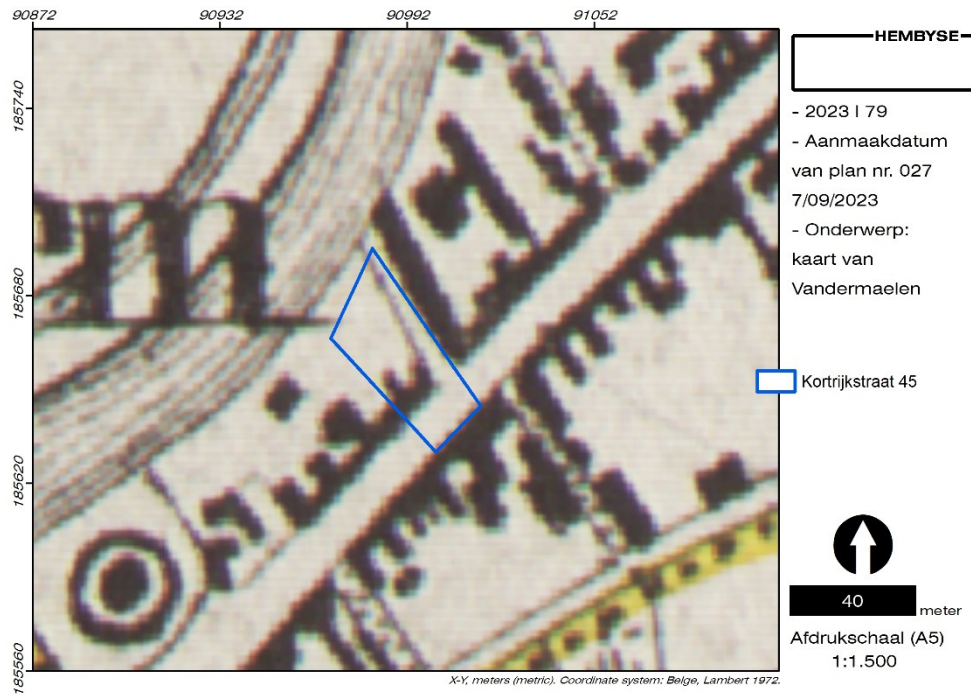
Figuur 29. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het topografisch plan van Deinze uit 1786.

Verder naar het westen is de pastorie van de belendende Sint-Martinuskerk (buiten het kaartbeeld) aanwezig. Ten oosten van het onderzoeksgebied wordt een waterput en een staande wip (?) weergegeven op een binnenplein.

5.3.5

Vandermaelen kaarten (1846-1854)

Op het gegeorefereerde kaartmateriaal van Vandermaelen wordt het onderzoeksgebied op nagenoeg dezelfde manier gekarteerd, met uitzondering van de “beke” die hier eerder als een steegje wordt gekarteerd.

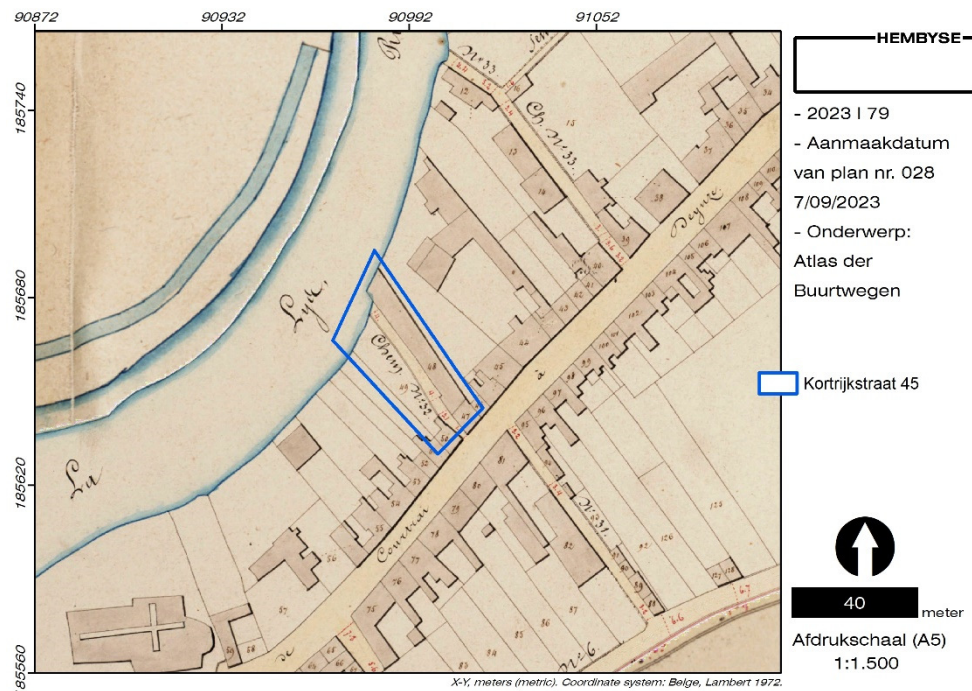
Figuur 30. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen.

Belendend aan dit steegje is enerzijds sprake van een lang rechthoekig gebouw, en anderzijds van een woonhuis met achterliggende tuin.

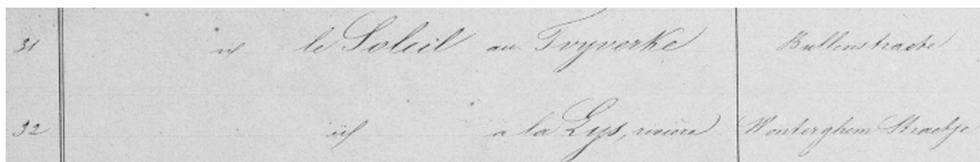
5.3.6

Atlas der Buurtwegen (1840)

Op het kaartmateriaal van de Atlas der Buurtwegen staat het onderzoeksgebied zeer gedetailleerd weergegeven. Er is sprake van dezelfde indeling als op de Vandermaelen-kaart.

57

Figuur 31. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen. Onder: de beschrijving van het steegje in de tabellen²⁰ bij de atlas.

Het steegje wordt hier nu duidelijk als een wegtracé aangeduid, met name als “Chemin n° 32”, dat in de bijhorende tabellen omschreven wordt als “Chemin du Soleil à la Lys, rivière”, ook wel het “Wouterghem Straetje” genoemd, dat onderhouden dient te worden door de Stad Deinze. De benaming van het steegje verwijst vermoedelijk naar de eigenaars van het belendende perceel: de gebouwen aan de oostelijke zijde van dit steegje zijn immers in eigendom van een zekere Emmanuel Vanwongerem, rentenier uit Deinze. Deze gebouwen worden omschreven als “magazijn”. De percelen ten westen van dit steegje behoren toe aan Auguste Vanheuwerswyn, deurwaarder uit Deinze.

²⁰ <https://geoportal.oost-vlaanderen.be/>

Aan de straatzijde is sprake van een huis, het onbebouwde perceel behelst inderdaad een tuin.

46	Kerkstraete	B	536	Vanwontergem, Emmanuel Montia's Doyge	Magasin	1
47	"	"	538	Le mine	Maison	1
48	"	"	536	"	Magasin	5
49	"	"	532	Vanhouwerwyck, Auguste, Bouffier's Doyge	Jardin	612
50	"	"	533	Le mine	Maison	613
51	"	"	530	"	"	610

Figuur 32. Overzicht van de eigenaars ten tijde van de opmaak van de Atlas der Buurtwegen.

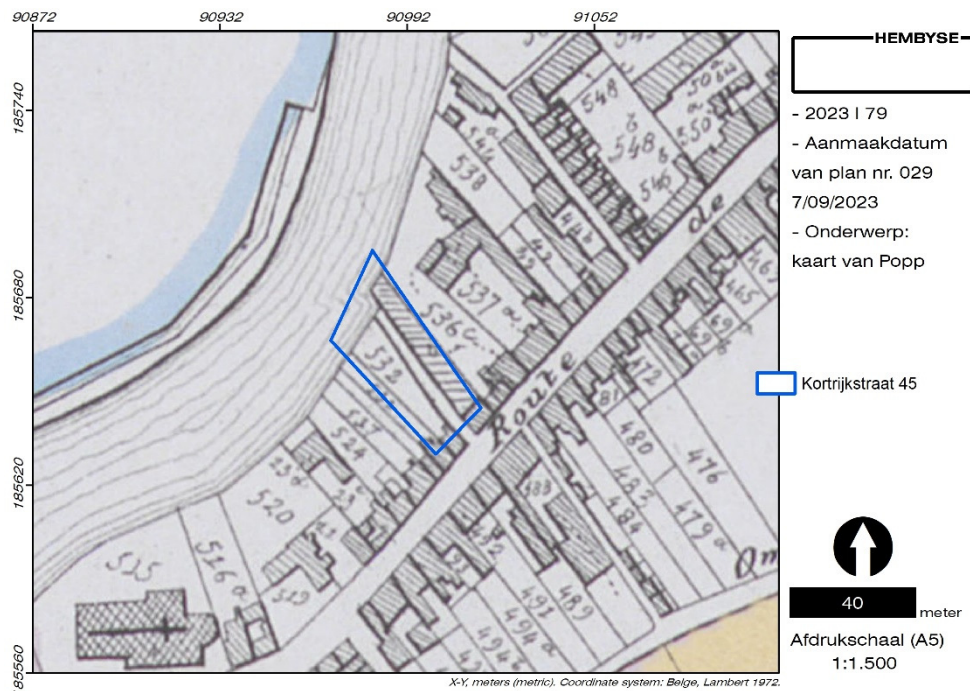
De Kortrijkstraat zelf wordt in de tabellen omschreven als Kerkstraat, verwijzend naar de Sint-Martinuskerk die zich ten westen van het onderzoeksgebied bevindt.

5.3.7 Kaart van Popp (1853)

Circa vijftig jaar na de opmaak van de Atlas van Ferraris verscheen voor onze gewesten een eerste versie van het kadasterplan, waarmee heden nog steeds gewerkt wordt. Deze plannen werden in het begin van de jaren 1830 opgemaakt en geven een goed beeld van perceelsindelingen en infrastructuur. Van een groot deel van deze percelen kan tevens uit de kadastrale leggers (indien voorhanden²¹) het landgebruik worden afgelezen.

Het uitzicht van het onderzoeksgebied is niet gewijzigd. Er is sprake van een magazijn, een steegje en een woonhuis met achterliggende tuin.

²¹ De atlas bleef immers onvoltooid waardoor een derde van alle Belgische gemeenten ontbreekt. Het betreft de oostelijke provincies Limburg, Luxemburg en Namen, de arrondissementen Turnhout en (deels) Antwerpen. Ook de steden Antwerpen, Gent, Geraardsbergen, Leuven, Luik, Oostende en Oudenaarde ontbreken.

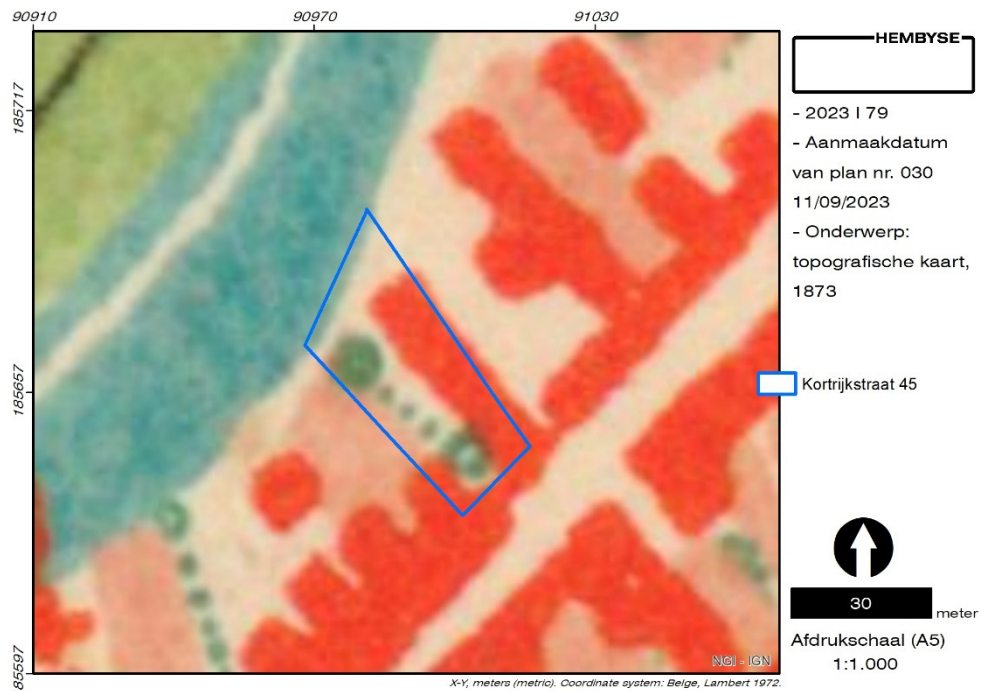
Art. 515. — Vanheuerswyn, Camille, huissier, Deynze.					
B	534	Maison	50	14	52 69,00
	535	"	70	14	72 69,00
	536 ^b	"	1,10	6	1,15 258,00
	536 ^c	Magasin	15,60		14,01
			15,90		16,38 396,00

Figuur 33. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Popp.

Op basis van de kadastrale leggers bij deze kaart kan besloten worden dat ook wat de eigenaars betreft niet veel veranderd is. De westelijke percelen zijn nog steeds in eigendom van de familie Vanheuerswyn, tien jaar na de opmaak van de Atlas der Buurtwegen zijn deze echter wel in handen van Emma en Elise-Rosalie, mogelijk de dochters van Auguste (cf. supra). De oostelijke percelen zijn echter niet meer in eigendom van de familie Vanwongerghem, maar behoren eveneens toe aan de familie Vanheuerswyn. Het magazijn en het woonhuis aan de straatzijde worden beheerd door Camille, eveneens deurwaarder. Mogelijk gaat het om dezelfde familie Vanheuerswyn die in 1887 de fabriek voor kinderspeelgoed (later: Torck) opricht.

5.3.8 Topografische kaart NGI, 1873

Op de topografische kaart van het NGI uit 1873 staat het onderzoeksgebied volledig gekarteerd zoals op de Popp-kaart. Centraal is inderdaad een steegje herkenbaar, waarlangs ook vegetatie is gekarteerd.

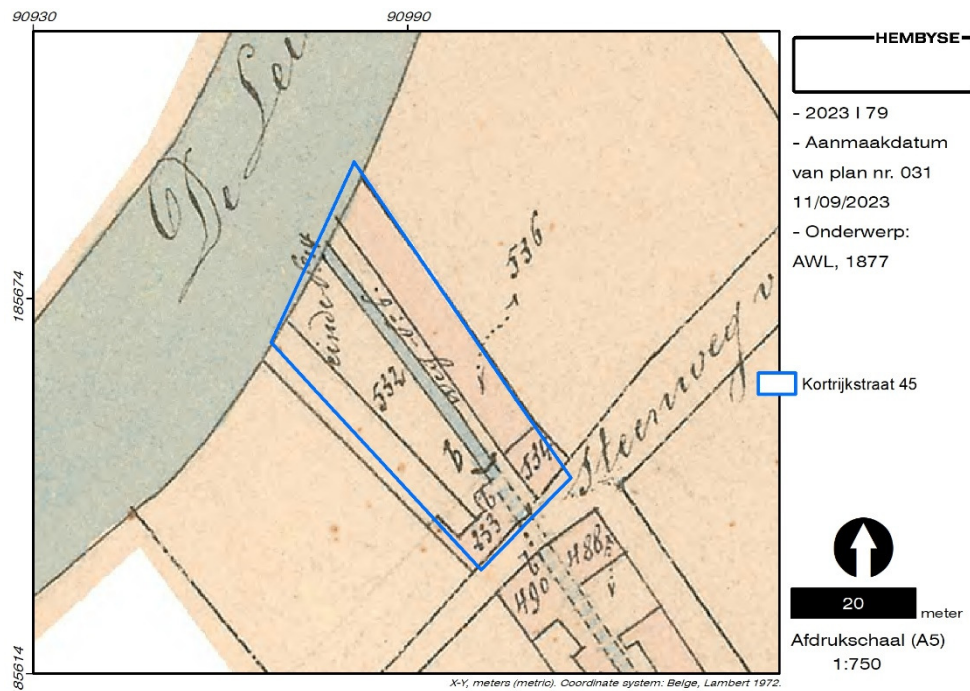

Figuur 34. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart, 1873.

In het westen en zuidwesten was er enkel bebouwing aan de straatzijde, in het noorden en noordoosten over zo goed als de volledige lengte van het perceel.

5.3.9 Atlas der Waterlopen, 1877

Op de Atlas der Waterlopen van Oost-Vlaanderen is het onderzoeksgebied zeer gedetailleerd gekarteerd, met centraal een wegje en een waterloop naar de Leie. De bebouwing is dezelfde als op de Popp-kaart.

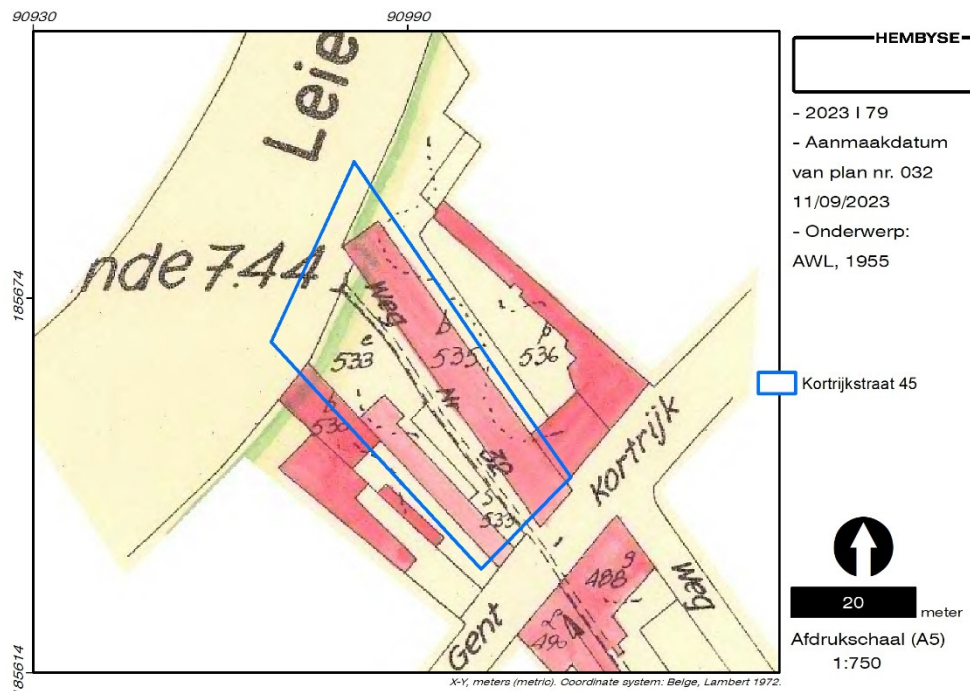

Figuur 35. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Waterlopen, 1877.

De centrale waterloop wordt benoemd als “Ommeganck” en is heden ofwel afwezig, ofwel overwelfd.

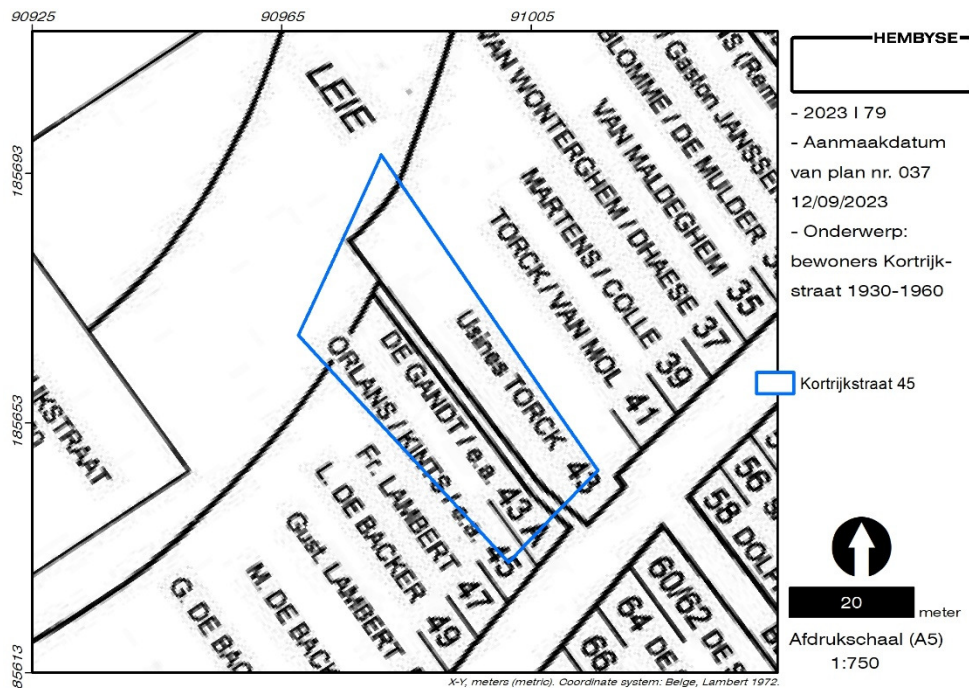
5.3.10 Atlas der Waterlopen, 1955

Op de Atlas der Waterlopen van Oost-Vlaanderen uit 1955 is het onderzoeksgebied eveneens zeer gedetailleerd gekarteerd, met centraal een wegje naar de Leie, maar de waterloop is niet langer als dusdanig gekarteerd. De bebouwing is dezelfde als op de Popp-kaart, met die uitzondering dat er in het westen een langwerpig gebouw is gekarteerd.

Figuur 36. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Waterlopen, 1955.

Het gebouw ten noorden van het steegje is vermoedelijk een loods van de Torck-fabriek, zoals herkenbaar op een panoramische tekening van Deinze, en zoals zichtbaar op contemporaine foto's. De opname uit 1955 toont ook de situatie voorafgaand aan de heraanleg van de Kortrijkstraat en het verleggen van de rooilijn. In de periode 1930 – 1950 wordt het huisnummer 43 in ieder geval aangeduid als “Usines Torck”.

Figuur 37. Synthese van de bewoners van de woningen in de Kortrijkstraat tussen 1930 en 1950. Bemerk dat de huisnummering op dit plan niet overeenkomt met de huidige huisnummering. Onder: zicht op de woning De Gandt (schilder), het Wontergemsteegje, de iets naar voren springende gebouwen van Torck en de huidige brasserie. De toegangspoort is verscholen achter de loodsen van Torck.

De huidige brasserie Torck herinnert nog aan de aanwezigheid van de bekende fabriek van kindergagens en meubelen. Het betreft de enige bewaard gebleven gevel in deze huizenrij. Ten zuidwesten van deze brasserie is op de lithografie van de “Usines Torck” zichtbaar dat de huidige

brasserie vroeger een ingang naar de burelen was, met ten westen daarvan een doorgang of poort en achterliggende loodsen.

Figuur 38. Rechts op de foto: brasserie Torck. Onder: de lithografie van hetzelfde gebouw tijdens het bestaan van de Torck-fabriek.

De breedte van de gebouwen op de lithografie klopt niet: in realiteit gaat het om een breedte van ongeveer 11 meter tussen de Wontergemsteeg en de huidige brasserie Torck.

Figuur 39. Zicht op de verdwenen gebouwen van Torck aan de Kortrijkstraat 45-47 en (rechts) de huidige brasserie Torck. Onder: de gebouwen van Torck in de Kortrijkstraat. Bemerk dat het gebouw helemaal links op de foto het zicht op de toegangspoort (nu: steegje) ontnemt, omdat de rooilijn verder naar voren lag.

Het volledige gebouwenbestand van Torck binnen het onderzoeksgebied is gesloopt, op de muur langs het Wontergemsteegje na; dit verklaart de puinlaag in de tuin van het huidige nummer 45. Hierbij moet ook worden opgemerkt dat de demping van de Leie met steenpuin, zoals vastgesteld tijdens het belendende archeologisch onderzoek, moet zijn gebeurd voorafgaand aan de bouw van de Torck-fabriek, dus tussen 1877 en 1930.

De topografische kaarten van het NGI uit 1904, 1939 en 1969 bieden weinig meerwaarde en geven enkel aan dat er in 1965 een aanzienlijke wijziging in het gebouwenbestand is gebeurd.

5.3.11

Orthofoto uit 1969-1979

In 1965 is de rooilijn van de Kortrijkstraat verlegd en is een aanzienlijk deel van de oorspronkelijke gebouwen gesloopt. Op de orthofoto uit 1969-1979 is duidelijk zichtbaar dat het gebouwenbestand inderdaad gewijzigd is. De hedendaagse situatie is al goed herkenbaar, wat impliceert dat een deel van de gebouwen gesloopt is.

Figuur 40. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2003.

Op basis van de vaststellingen tijdens het plaatsbezoek kan dus worden besloten dat van de gebouwen van Torck ten noordoosten van het Wontergemsteegje niks bewaard is, met uitzondering van de tuinmuur (cf. supra). De dichtgemetselde ramen duiden op de voormalige functie. De woning aan de straatzijde is volledig nieuw, inclusief de kelder.

Voor nummer 47, de voormalige woning van de schilde De Gandt, is de bebouwing aan de straatzijde voor het grootste deel gesloopt. Een deel van de loodsen achterin is bewaard, maar er is een woning met winkel en een bijgebouw aangebouwd.

Figuur 41. Omljnd: bewaarde loodsen achter de woning De Gandt.

De kelder van het nummer 47 bevindt zich achterin de bestaande woning en is bewaard gebleven. Op basis van de constructiemethode gaat het om een keldergewelf uit het einde van de 19^e of het begin van de 20^e eeuw. Dit strookt met de stijl van de gevel van de woning De Gandt.

67

Uit deze gegevens kan worden besloten dat het volledige perceel van het nummer 45 verstoord is, zowel door de bouw van de Torck-fabriek, de sloop ervan als de bouw van een woning na 1965. Het Wontergemsteegje bevat waarschijnlijk een beekje of afwatering, mogelijk in de vorm van een afvoerkanaal. Dit is ofwel nog aanwezig, ofwel gedempt, maar in beide gevallen is dit een verstoring van de bodem.

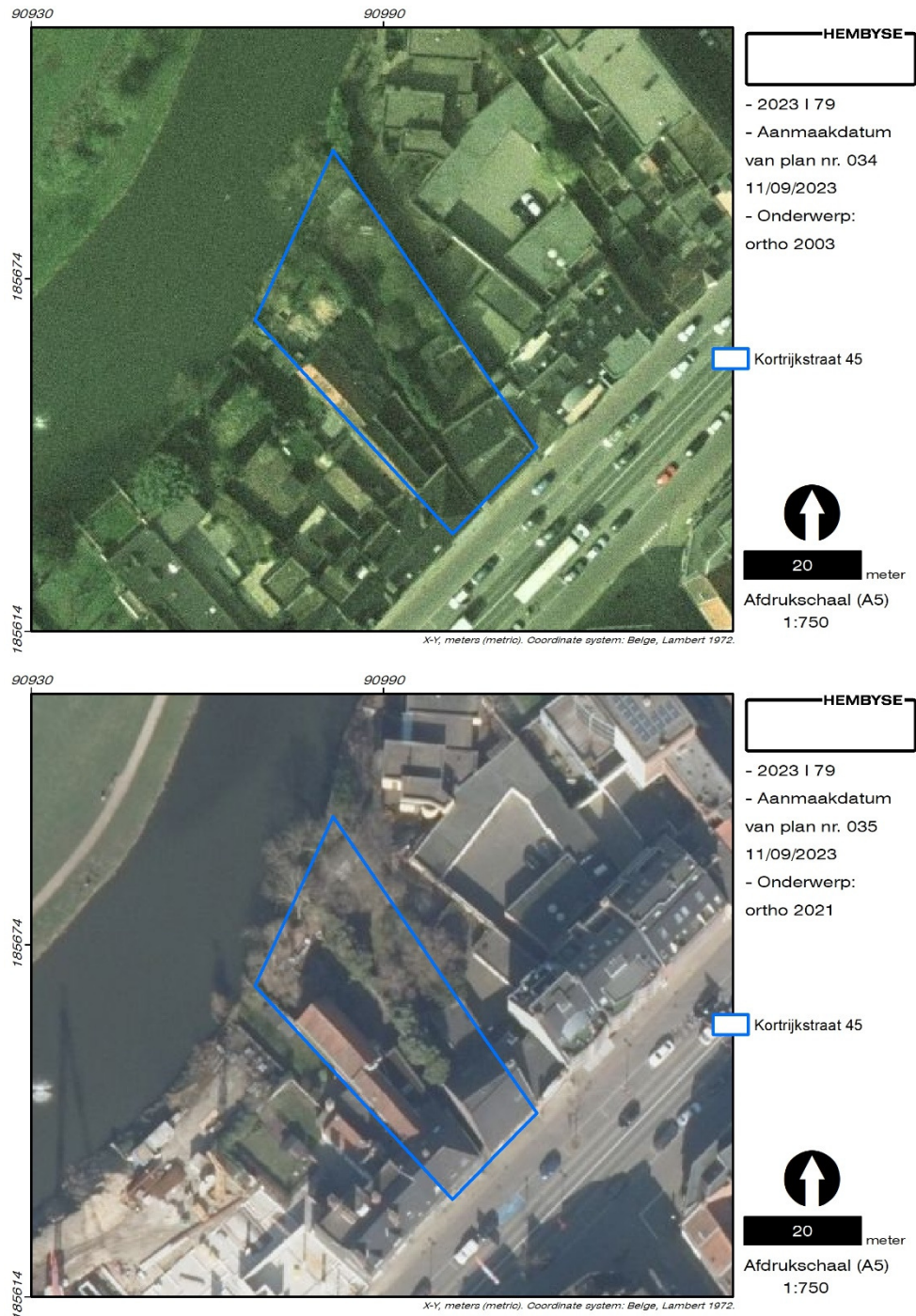
Voor het nummer 47 kan worden besloten dat de historische bebouwing aan de straatzijde van de woning De Gandt volledig verdwenen is en dat er op het achterplan enkel sprake is van een loods, daterend van ná 1877.

De oorspronkelijke Leieoever is eerder al gedempt en opnieuw geprofileerd, mogelijk voorafgaand aan deze bouwwerken.

5.3.12 Orthofoto uit 2003

Het uitzicht van het onderzoeksgebied blijft ongewijzigd aan het begin van de 21^e eeuw. De oudere luchtfoto's (1971 – 1990) worden dan ook niet opgenomen in dit dossier, omdat ze te weinig detailwerking tonen.

De orthofoto uit 2003 is dan ook de eerste orthofoto die voldoende inzicht in het onderzoeksgebied kan verlenen.

Figuur 42. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto's uit 2003 en 2021.

Het onderzoeksgebied is niet gewijzigd sinds 2003, dit is dan ook de situatie zoals deze ten tijde van het plaatsbezoek in september 2023 werd aangetroffen. Het enige verschil is de aanwezigheid van een dichte vegetatie in de tuin van het nummer 45, die ten tijde van het plaatsbezoek gerooid maar niet geruimd was.

6 Dataset en waardering

6.1 Bestaande data

Het archeologietraject bestaat uit een aantal onderzoeksmethodes, waarvan is afgewogen of deze “mogelijk” (uitvoerbaar), “nuttig” (archeologisch relevant), “schadelijk” (schadelijk voor het archeologisch bodemarchief) en noodzakelijk (noodzakelijk voor de waardering van het archeologisch kennispotentieel) zijn.

Op basis van het uitgevoerde traject kunnen de reeds toegepaste methodes worden getoetst.

Bureauonderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
	☒	☒	☐	☒	☒

toelichting

Het bureauonderzoek heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied sterk verstoord is. Er is sprake van recente en subrecente bebouwing die zo goed als volledig onderkelderd is. De historische gebouwen van de Torck-fabriek zijn reeds gesloopt. De oever van de Leie is in de 19^e eeuw aangevuld met puin.

70

Controleboringen	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
	☐	☒	☐	☐	☒

toelichting

Binnen het onderzoeksgebied konden geen controleboringen worden uitgevoerd, omwille van de bodembedekking en de aanwezigheid van puinlagen in de ondergrond. Op basis van het belendend archeologisch onderzoek is er sprake van een alluviaal pakket, waarboven een dikke puinlaag. Aan de straatzijde is er sprake van onderkelderde bebouwing (geen boringen mogelijk). De verwachting naar het aantreffen van goed bewaarde en volledige archeologische structuren is zeer laag, tot onbestaand !

Dit leidt tot de vraag: zijn deze methodes voldoende zodat een inschatting van het archeologisch kennispotentieel en een waardering van de eventueel reeds gekende archeologische sporen mogelijk zijn ?

Antwoord: JA ☒ NEE ☐

Indien de dataset volledig is, kan deze aan de geplande werken worden getoetst en kan een beslissing genomen worden over de impact van de geplande werken.

Indien de dataset onvolledig is, worden in de volgende hoofdstukken verdere maatregelen getoetst.

6.2 Ontbrekende data

Indien de dataset onvolledig is, dient een afweging te worden gemaakt van mogelijke onderzoeksmethoden om de dataset te vervolledigen. Dit is dezelfde afweging als van de reeds toegepaste onderzoeksmethoden:

71

Geofysisch onderzoek

Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Er zijn geen specifieke onderzoeksvragen die deze surveymethode noodzakelijk of nuttig maken.

Landschappelijke boringen

Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
☐	☐	☐	☐	☐

toelichting

Uit de aardkundige data blijkt dat er binnen de reikwijdte van de geplande werken geen kans is op het aantreffen van paleo-horizonten, noch uit het Pleistoceen, noch uit het Holoceen.

Prospectie met ingreep in de bodem ifv sporensites

Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Uitgevoerd
----------	--------	------------	--------------	------------

(proefsleuven,
proefputten)

☒ ☐ ☐ ☐ ☐

toelichting

Een proefsleuvenonderzoek heeft geen meerwaarde als surveytechniek. Op basis van de bureaustudie is er geen verwachting naar bewaarde archeologische sporen, structuren of sites.

**Vlakdekkende
opgraving**

Mogelijk Nuttig Schadelijk Noodzakelijk Uitgevoerd

☐ ☐ ☐ ☐ ☐

toelichting

Niet noodzakelijk.

Indien één of meerdere onderzoeksmethodes **noodzakelijk** zijn voor het vervolledigen van de archeologische dataset, worden deze in het programma van maatregelen besproken.

Te nemen
maatregelen:

JA ☐ NEE ☒

Korte omschrijving:

VRIJGAVE VAN HET TERREIN

6.3 Waardering

Indien een inschatting van het archeologisch kennispotentieel en een waardering van de archeologische sporen mogelijk is, kan ook een waardering van de site worden gedaan.

Indien een inschatting van het archeologisch kennispotentieel niet mogelijk is (onvoldoende data), dient de waardering te worden uitgesteld tot de dataset vervolledigd is.

Indien de site geen archeologisch kennispotentieel of potentieel op aanzienlijke archeologische kenniswinst bevat (door een totaal gebrek aan archeologische sporen en structuren), dan is de waarde van de site vanuit archeologisch standpunt uiteraard nul. Indien de site een aantal sporen en structuren bevat, dient het potentieel aan archeologische kenniswinst/kennisvermeerdering afgewogen te worden aan zowel de geplande werken als de maatschappelijke en economische investering die noodzakelijk is voor het bewaren van het archeologisch kennispotentieel.

Conform de CGP worden ook onderzoeksvragen geformuleerd, die in de waardering van het onderzoeksgebied en de daarbinnen al dan niet aangetroffen archeologische sites, worden beantwoord.

Deze onderzoeksvragen zijn:

3. Kan er op basis van de bestaande dataset bepaald worden of er archeologische sporen, structuren of afgelijnde sites (“vindplaatsen”) aanwezig zijn ?

Binnen de contouren van het onderzoeksgebied zijn archeologische sporen en structuren met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid afwezig, gezien de verstoringen door sloop en bouw, alsook het aanvullen van de Leieoever met een dik puinpakket.

Daardoor wordt de kans op het aantreffen van goed bewaarde archeologische sporen en structuren zo danig klein, dat het uitvoeren van verder (voor)onderzoek niet kan worden verantwoord.

1. Zo ja: Is deze archeologische vindplaats voldoende waardevol dat het behoud in situ of ex situ de noodzakelijke investeringen verantwoordt ? Zo ja: motiveer.

In de afweging kosten versus baten heeft het weinig zin om verder archeologisch onderzoek (i.e. prospectie) uit te voeren.

7 Literatuuroverzicht

7.1 Naslagwerken

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0.

De Moor G. i.s.m. Lootens M., van de Velde D. & Meert L., 1997. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 21 Tielt*, Vlaamse Overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen, Brussel.

De Smaele B. & Pieters H., 2020. *Nota van het uitgesteld vooronderzoek aan de voormalige Sint-Martinuspastorij te Deinze*, Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 116, Gent.

Dondeyne S., Vanierschot L., Langohr R., Van Ranst E. & Deckers J., 2015. *De grote bodemgroepen van Vlaanderen: Kenmerken van de "Reference Soil Groups" volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base*, KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van Vlaamse Overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen.

Gysseling M., 1960. *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Historische stadskern van Deinze* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140018> (geraadpleegd op 6 september 2023).

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Speybroeck T. & Vanholme N., 2018. *Sloop en nieuwbouw Kortrijkstraat, Deinze (Petegem-aan-de-Leie), Archeologienota Archeologisch Vooronderzoek*, Eke.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Verhaeghe C., 2022. *Eindverslag opgraving Deinze, Louis Dhontstraat*, BAAC Vlaanderen Rapport 2123, Gent.

7.2 Online bronnen

- <http://www.geopunt.be/>
- <https://www.dov.vlaanderen.be/>
- <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/>
- <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/>
- <https://cai.onroerendergoed.be/>
- <http://uurl.kbr.be>
- <https://www.cartesius.be/>
- http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE
- <https://geoplannen.omgeving.vlaanderen.be/roviewer/?t=7&m=1&category=2>
- www.geologievannederland.nl
- <https://belgica.kbr.be/>
- <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/2016-136007/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>
- <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/2023-204707/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>
- <https://lib.ugent.be/viewer/archive.ugent.be%3AEEB84A32-D219-11DF-9DFE-FEF978F64438#?c=&m=&s=&cv=261&r=0&xywh=4230%2C3037%2C3026%2C1382>

8 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het originele gewestplan.	11
Figuur 2. Inplantingsplan van de geplande toestand.	13
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand/landgebruik van de regio (2019).	14
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand uit 2018.	15
Figuur 5. Route van het plaatsbezoek ten opzichte van de orthofoto uit 2022. Onder: luchtfoto van de site.	16
Figuur 6. Zicht op de tuin in noordwestelijke (boven) en zuidoostelijke (onder) richting (©Hembyse).	18
Figuur 7. Zicht op de tuinmuur tussen het steegje en de oostelijk gelegen woning (©Hembyse).	19
Figuur 8. Zicht op de tuin in noordwestelijke (boven) en zuidoostelijke (onder) richting (©Hembyse).	20
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.	25
Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de geklasseerde waterlopen en de van nature overstroombare gebieden.	26
Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVI.	28
Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m.	29
Figuur 13. Situering van het hoogteprofiel op basis van het DHMVII, DTM 1m. Onder: hoogteprofiel noordwest-zuidoost.	30
Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied op de multidirectionele hillshade.	31
Figuur 15. Situering van het onderzoeksgebied op de afgeleide erosiegevoeligheidskaart.	33
Figuur 16. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de fysische systeemeenheden van Vlaanderen.	35
Figuur 17. Geologisch 3D-model van het onderzoeksgebied.	36
Figuur 18. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).	37
Figuur 19. Situering van het onderzoeksgebied op de veralgemeende quartair geologische kaart.	38

Figuur 20. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000).....	39
Figuur 21. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.	42
Figuur 22. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.	43
Figuur 23. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante DOV-boringen.	45
Figuur 24. Situering van de archeologische indicatoren in de omgeving van het onderzoeksgebied.....	48
Figuur 25. Deinze-binnen op de kaart van Sanderus.	50
Figuur 26. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Sanderus.....	52
Figuur 27. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Villaret.	53
Figuur 28. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.....	54
Figuur 29. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het topografisch plan van Deinze uit 1786.	55
Figuur 30. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen.	56
Figuur 31. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen. Onder: de beschrijving van het steegje in de tabellen bij de atlas.....	57
Figuur 32. Overzicht van de eigenaars ten tijde van de opmaak van de Atlas der Buurtwegen.	58
Figuur 33. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Popp....	59
Figuur 34. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart, 1873.	60
Figuur 35. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Waterlopen, 1877.	61
Figuur 36. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Waterlopen, 1955.	62
Figuur 37. Synthese van de bewoners van de woningen in de Kortrijkstraat tussen 1930 en 1950. Bemerk dat de huisnummering op dit plan niet overeenkomt met de huidige huisnummering. Onder: zicht op de woning De Gandt (schilder), het Wontergemsteegje, de iets naar voren springende gebouwen van Torck en de huidige brasserie. De toegangspoort is verscholen achter de loodsen van Torck.	63
Figuur 38. Rechts op de foto: brasserie Torck. Onder: de lithografie van hetzelfde gebouw tijdens het bestaan van de Torck-fabriek.	64

Figuur 39. Zicht op de verdwenen gebouwen van Torck aan de Kortrijkstraat 45-47 en (rechts) de huidige brasserie Torck. Onder: de gebouwen van Torck in de Kortrijkstraat. Bemerk dat het gebouw helemaal links op de foto het zicht op de toegangspoort (nu: steegje) ontnemt, omdat de rooilijn verder naar voren lag.	65
Figuur 40. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 2003.	66
Figuur 41. Omlijnd: bewaarde loodsen achter de woning De Gandt.....	67
Figuur 42. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto's uit 2003 en 2021.	68

<i>Hembyse Archeologie is een handelsnaam van de in 2017 opgerichte vennootschap Hembyse BV.</i>	
<i>Maatschappelijke zetel:</i>	<i>Vogelhoekstraat 25A, 9050 Gentbrugge</i>
<i>BTW:</i>	<i>BE 0677.720.687</i>
<i>IBAN:</i>	<i>BE25890214307282</i>
<i>BIC:</i>	<i>VDSP BE 91</i>
<i>Telefoon:</i>	<i>0032 472 89 97 66</i>
<i>E-mail:</i>	<i>info@hembyse.net</i>
<i>Website:</i>	<i>www.hembyse.net</i>
<i>Sociale media:</i>	<i>https://www.facebook.com/HembyseArcheologie/</i>